

KOSKE
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKEKUS

RAPORTEJA 5

ESISELVITYS KESKI-SUOMEN KUNTIEN
VAMMAISPALVELUIDEN JÄRJESTÄMISESTÄ
JA ERITYISOUSAAMISESTA

**VAMMAISPALVELUIDEN SOSIAALI-
TYÖN JA VERKOSTOITUNEEN ERI-
TYISOUSAAMISEN KEHITTÄMINEN**

JOONAS KORTELAINEN

KOSKE
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKEKUS

RAPORTTEJA 5

ESISELVITYS KESKI-SUOMEN KUNTIEN
VAMMAISPALVELUIDEN JÄRJESTÄMISESTÄ
JA ERITYISOUSAAMISESTA

**VAMMAISPALVELUIDEN SOSIAALI-
TYÖN JA VERKOSTOITUNEEN ERI-
TYISOUSAAMISEN KEHITTÄMINEN**

JOONAS KORTELAINEN

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Raportteja 5

Käyntiosoite

Matarankatu 4, 1. kerros, Jyväskylä

Postiosoite

PL 35 (ToA), 40014 Jyväskylän yliopisto

www.koske.jyu.fi

ISBN 952-5477-07-X

ISSN 1459-4757 (painettu)

ISSN 1459-479X (verkkojulkaisu)

Painopaikka

Tekevä, Jyväskylä 2006

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Kortelainen, Joonas
Raportin nimi	Vammaispalveluiden sosiaalityön ja verkostoituneen erityisosaamisen kehittäminen
Kustantaja	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Painopaikka	Tekevä
Vuosi	2006
Sivumäärä	82 s.
Sarjanumero	Raportteja 5

Keski-Suomen maakunnassa on kehitetty vammaispalveluja vahvasti viime vuosina. Maakunnan kuntien yhteinen näkemys vammaisen kuntalaisen asemasta tasa-arvoisena kansalaisena on ollut perusta tavoitteelliselle yhteistyölle. Maakunnan kehittämistyö on saanut konkreettista resurssia vammaisten palvelurakenteen uudistamiseen valtakunnallisen sosiaalialan kehittämishankkeen (2003–2007) rahoituksen tuella.

Tämä esiselvitys on 'Vammaispalveluiden sosiaalityön ja verkostoituneen erityisosaamisen' kehittämishankkeen (2006–2008) perusta, jossa Keski-Suomen kuntien sosiaalipalvelujen ammatillisen henkilöstön edustajat kuvaavat vammaispalveluiden ajankohtaista tilannetta ja kehittämistarpeita.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	VAMMAISPALVELUIDEN SOSIAALITYÖN JA VERKOSTOITUNEEN ERITYISOSAAMISEN KEHITTÄMISHANKKEEN PERUSTIEDOT	7
2.1	Esiselvityksen tausta ja hankkeen aloittaminen	9
2.2	Selvitystä varten käytetty aineisto	11
2.3	Haastattelujen ja kyselyn toteutus	12
2.4	Muu käytetty aineisto	12
3	PALVELUNTARPEIDEN ARVIOINTI JA PALVELUJEN SAATAVUUS	13
3.1	Palvelu- ja hoitosuunnitelmien tekeminen ja päivittäminen	14
3.2	Haasteita palveluiden saatavuudessa ja myöntämisperusteiden tulkinnassa	15
3.3	Vammaisneuvostot, vammaisjärjestöjen rooli ja soveltamiskäytännöt	19
4	KUNTIEN ERILAINEN TAPA ORGANISOIDA VAMMAISPALVELUT	20
4.1	Yhteinen työ, erilaiset käytännöt	20
4.2	Kuntien omat vammaispalvelut ja ostopalvelut Keski-Suomessa	21
4.3	Yhteistyö sosiaalipalvelujen, terveydenhuollon ja yksityisten palveluiden tuottajien välillä	22
5	ASiantuntijaverkostojen käyttäminen ja erityisosaamisen saatavuus	23
5.1	Käytössä olevat verkostot erityisosaamisessa	23
5.2	Kunnan erityisosaaminen vammaispalveluissa	25
5.3	Vammaispalveluiden sosiaalityön yksinäisyys ja verkostotyön vakiinnuttaminen hankkeilla	26
6	AMMATTITAITOISEN TYÖVOIMAN SAATAVUUS JA OPPILAITOSYHTEISTYÖ	28
6.1	Pysyvän henkilöstön saatavuus	28
6.2	Sijaisuudet ja henkilökohtainen avustajatoiminta	29

6.3	Oppilaitosyhteistyö	29
7	RESURSSIEN JAKAANTUMINEN	30
7.1	Resurssien riittävyys vammaispalveluissa	33
7.2	Henkilöstöresurssit ja palvelujen saatavuuden turvaaminen	34
7.3	Harkinnanvaraiset palvelut	35
8	MAAKUNNALLISTEN JA SEUDULLISTEN MALLIEN KEHITTÄMINEN VAMMAISPALVELUIDEN SOSIAALITYÖSSÄ	35
8.1	Yhtenäisempiä käytäntöjä sujuvien palveluiden taustalla	36
8.2	Tiedonkulun parantaminen ja osaamisen tekeminen näkyväksi	37
8.3	Voiko yhdessä järjestämällä saada enemmän aikaan?	38
9	AINEISTON POHJALTA NOUSSEITA EHDOTUKSIA KEHITTÄMISHANKKEEN TOIMINNALLE	39
	LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Keski-Suomen maakunnassa on kehitetty vammaispalveluja vahvasti viime vuosina. Maakunnan kuntien yhteinen näkemys vammaisen kuntalaisen asemasta tasa-arvoisena kansalaisena on ollut perusta tavoitteelliselle yhteistyölle. Maakunnan kehittämistyö on saanut konkreettista resurssia vammaisten palvelurakenteen uudistamiseen valtakunnallisen sosiaalialan kehittämishankkeen (2003–2007) rahoituksen tuella.

Maakunnassa on toteutettu kaksi Länsi-Suomen lääninhallituksen myöntämää vammaispalveluiden kehittämishanketta vuosina 2003–2005. Näiden kahden hankkeen avulla on edistetty merkittävästi kehitysvammaisten erityispalvelujen hajautetun malli toteutumista. Kunnat päätöksillään ovat ohjanneet sitä, että Suojarinteen kuntayhtymän kehitysvammaisten asumis- ja kuntoutuspalvelut lakkaavat vuoden 2006 loppuun mennessä ja siirtyvät osin kuntien lähipalveluiksi ja osin Keski-Suomen vammaispalvelusäätiön toiminnaksi.

Aikaisemmat maakunnalliset vammaispalveluiden hankkeet ovat keskittyneet kehitysvammaisten kuntalaisten palveluiden kehittämiseen. Hankevuosina on vahvistunut tarve kehittää myös muiden vammaisryhmien palveluja seudullisesti ja maakunnallisesti. Lisäksi korostuu eri toimijoiden verkottumisen merkitys: kunnat, järjestöt ja hoiva-alan yrittäjät ovat yhdessä tekemässä tulevaisuuden palvelukokonaisuutta.

Kolmas läänin avustama vammaispalveluhanke sai kuluvan vuoden alkupuolella rahoituksen vuosille 2006–2008. Hankeen nimi on 'Vammaispalveluiden sosiaalityön ja verkostoituneen erityisosaamisen kehittämishanke'. Vammaispalveluiden sosiaalityön tavoitteena on ennakoida uudistuvaa vammaislainsäädäntöä säilyttäen maakunnan alueelliset erityispiirteet palvelujen tuottamisessa ja erityisosaamisen kehittämisessä.

Maakunnan vammaispalveluiden hankkeet ovat saaneet paljon valtakunnallista huomiota. Myös uusi hanke tekee tiivistä verkostotyötä yli maakunnan rajojen mallintaakseen asiakaslähtöisiä ja innovatiivisia palveluja. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen asettamat tavoitteet viitoittavat myös vammaispalvelujen kehittämistä, järjestämistä ja tuottamista.

Keski-Suomen maakunnan vammaispalveluiden hankkeita on hallinnoinut Jyväskylän maalaiskunta ja käytännön koordinaattorina on toiminut Keski-

Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Näiden toimijoiden välinen yhteistyö on ollut pitkäjänteistä ja sujuvaa.

Tämä esiselvitys on keväällä 2006 alkaneen 'Vammaispalveluiden sosiaalityön ja verkostoituneen erityisosaamisen' kehittämishankkeen perusta, jossa Keski-Suomen kuntien sosiaalipalvelujen ammatillisen henkilöstön edustajat kuvaavat vammaispalveluiden ajankohtaista tilannetta ja kehittämistarpeita.

2 VAMMAISPALVELUIDEN SOSIAALITYÖN JA VERKOSTOITUNEEN ERITYIS- OSAAMISEN KEHITTÄMISHANKKEEN PERUSTIEDOT

'Vammaispalveluiden sosiaalityön ja verkostoituneen erityisosaamisen' kehittämishankkeen kokonaiskustannukset jakaantuvat kolmelle vuodelle (2006–2008) ja Länsi-Suomen lääninhallitus on myöntänyt siihen valtionavustusta.

Hankkeen hallinnoijakunta on Jyväskylän maalaiskunta.

Kuntatoimijoita ja rahoittajia ovat:

Jyväskylän maalaiskunta
Jyväskylän kaupunki
Jämsän kaupunki
Suolahti
(Uusi Äänekoski 1.1.2007 alkaen)
Keuruun kaupunki

Muut toimijat ovat:

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Jyväskylän vammaistutkimussäätiö
Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö
KELA ja kuntoutusyhteistyöryhmä
Hanketta edustavien kuntien vammaisneuvostot
Jyväskylän ammattiopisto
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Jyväskylän yliopisto

Muilla hankkeeseen osallistuvilla tahoilla ei ole rahoitusosuutta.

Hankkeen toteuttaja on:

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Marja Heikkilä, johtaja
Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
PL 35
Matarankatu 4, 40014 Jyväskylän yliopisto
marja.heikkila@koske.jyu.fi

Vammaispalveluissa keskeisintä on asumispalveluiden kehittäminen ja vammaisten selviytymisen tukeminen omassa lähiyhteisössään. Tätä tehtävää Keski-Suomen maakunnassa on toteutettu uudistamalla ja hajauttamalla kehitysvammaisten palveluita.

Hankkeiden aikana on käynyt selväksi, että kunnissa on olemassa tarve kehittää myös muiden vammaisryhmien palvelukokonaisuutta seudullisesti ja maakunnallisesti. Nämä pyrkimykset ja kehittämistoimet edesauttavat myös valmistautumista uudistuvan vammaispalvelulainsäädännön voimaantuloon.

Yhteistyön haastavuutta lisää se, että vammaispalveluiden alueellinen saataisuus on hyvin erilainen Keski-Suomen maakunnan eri alueilla.

Vammaispalveluja tuottavat useat eri tahot

- julkinen palvelujärjestelmä kuten kunnat,
- kolmannen sektorin jäsen- ja omaisjärjestöt sekä säätiöt,
- yksityiset hoivapalveluntuottajat
- vammaispalvelun ja hyvinvointiteknologian yritykset.

Myös epävirallinen vapaaehtoistoiminta ja läheisverkoston merkitys vammaisen henkilön arkipäivän hyvinvoinnin ja sosiaalisen tuen toteutumisessa on merkittävä.

Nyt käynnistettävän vammaispalvelujen kolmannen kehittämishankkeen tavoitteena on vahvistaa yhteistyössä lähipalvelujen osaamista vammaispalveluissa sekä kehittää tiedon välittämisen menetelmiä asiakastyössä. Vuosille 2006–2008 suunnatun kehittämishankkeen tehtävänä on erityisesti tukea kuntia yhteistyöhön vammaispalveluihin liittyvän erityisosaamisen vahvistamiseksi.

Hankkeen toiminta-alueita ovat erityisesti:

- Viittomakielisten ja puhevammaisten tulkkipalveluiden kehittäminen
- Avustajajärjestelmän kehittämisen tukeminen
- Maakunnan kuljetuspalvelun uudistumisen haasteet (mm. MPK)
- Ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden turvaaminen

Hankkeessa toteutettavia keinoja hankkeiden yleistavoitteiden saavuttamiseksi on useita. Ensisijaisena on vammaispalvelujen asiakaslähtöisen ja ammatillisen työotteen kehittäminen kaikissa peruspalveluissa. Tähän liittyy erityisosaamisen kehittäminen ja hyödyntäminen verkostoitumalla niin, että voidaan kehittää vammaispalvelujen sosiaalityön palveluja.

Haasteena on kehittää, järjestää ja tuottaa seudullista ja maakunnallista palvelua. Tämän työn tueksi on löydettävä uusia työmenetelmiä ja toimintatapoja hyödyntäen soveltavaa tutkimusta yhteistyössä ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun kanssa.

Varsinkin tulevaisuudessa on tärkeää ymmärtää kolmannen sektorin osaaminen ja hyödyntäminen kuntien ja seutukuntien voimavarana. Myös sosiaalialan kehittämishankkeen Keski-Suomen alueellisessa toimintaohjelmassa korostetaan haasteita, jotka ovat keskeisiä tässä vammaispalveluhankkeessa. Alueohjelmassa todetaan, että erityispalveluissa tulee tuntea maakunnan eri alueiden tilanteet ja toimintakulttuurit. Tämä merkitsee sitä, että vammaispalvelujen erityispalvelut voivat olla maakunnan eri alueella eri tavoin järjestettyjä ja tuotettuja riippuen kuntalaisen tarpeista ja lähipalveluiden rakenteista. Verkostoituneissa vammaispalveluissa ymmärretään lähipalveluiden ensisijaisuus. Alueohjelma korostaa verkostotyötä sekä kiinteää yhteyttä sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoimintaan.

2.1 Esiselvityksen tausta ja hankkeen aloittaminen

Tämä esiselvitys on ”Vammaispalveluiden sosiaalityön ja verkostoituneen erityisosaamisen kehittäminen” –hanketta varten tehty raportti Keski-Suomen kuntien tämänhetkisestä vammaispalveluiden tilanteesta.

Tämän raportin tietoja voidaan käyttää perustana kuntien vammaispalveluiden uudenlaisten toimintatapojen ja organisoinnin kehittämisessä. Juuri tähän kehittämishankkeella pyritään. Tässä esiselvityksessä ei tehdä niinkään tulkintoja vammaispalveluiden kehityssuunnista maakunnassa, vaan tuodaan

esiin kuntien sosiaalijohdon ja vammaispalveluiden ammatillisen henkilöstön näkemyksiä nykyisestä toimintaympäristöstä ja sitä mukaa vaihtoehtoja hankkeen jatkolle.

Kehittämishankkeen tavoitteina ovat:

Tavoite 1

Hankkeen päätavoitteena on vammaisen henkilön osallisuus, hyvinvointi ja sosiaalinen turvallisuus, joita tukevat kehittyneet lähipalvelut ja tarvittava erityispalvelujen saatavuus.

Tätä tavoitetta pyritään saavuttamaan seuraavilla hankkeen osa-alueilla:

- Peruspalveluiden osaamisen lisääminen vammaisten asiakkaiden erityistarpeissa.
- Vammaispalveluiden sosiaalityön ja palveluohjauksen erityisosaamisen saatavuuden turvaaminen maakunnassa.
- Tulkkipalvelujen kehittäminen yhteistyössä muiden kansallisten hankkeiden kanssa.
- Kuljetuspalveluiden kehittäminen yhteistyössä matkapalvelukeskushankkeen kanssa.
- Vaikeavammaisten avustajatoiminnan käytäntöjen yhtenäistäminen.
- Vammaisen henkilön asuinympäristön esteettömyyden parantaminen eri tavoin, kuten uuden teknologian keinoin.

Tavoite 2

Tavoitteena on, että vammaispalvelujen sosiaalityön menetelmiä ja ammatillista konsultaatiota kehitetään asiakastyössä.

Tavoite 3

Tavoitteena on konkreettisen yhteistyö- ja toiminta-areenan luominen maakunnan vammaispalveluiden ammattihenkilöstön, soveltavan tutkimuksen ja ammatillisen opetuksen välille.

Tavoite 4

Vammaispalvelujen kehittämissyksikön toiminnan sisällön suunnittelu.

Kehittämishankkeen ohjausryhmä:

Hankkeen ohjausryhmä on kokoontunut neljä kertaa ja siihen ovat osallistuneet seuraavat henkilöt:

Risto Kortelainen, sosiaalijohtaja, Jyväskylän maalaiskunta, puheenjohtaja
Marja Heikkilä, johtaja, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Raili Haaki, suunnittelija, Keski-suomen Sosiaalialan osaamiskeskus
Seija Parviainen, vammaispalvelujen johtaja, Jyväskylä
Riitta Vanhanen, perusturvajohtaja, Keuruu
Armi Mustakallio, vammaispalvelujen johtaja, Jämsä
Aulikki Pärnänen, kuntoutusohjaaja, Jyväskylän maalaiskunta
Kaija Rissanen, sosiaalipalvelujen johtaja, Jyväskylän maalaiskunta, sihteeri
Outi Markkanen, vs. sosiaalijohtaja, Suolahti

2.2 Selvitystä varten käytetty aineisto

Hankkeen esiselvitystä varten tehtiin hankkeen kannalta tärkeäksi koettujen teemojen mukainen haastattelurunko, joka toimi pohjana kuntien vammaispalveluiden järjestämisestä vastaaville henkilöille tehdyissä haastatteluissa.

Haastattelun teemoja olivat:

- kunnan tämänhetkinen palveluiden organisointi ja sen toimivuus vammaispalveluista vastaavan viranhaltijan näkökulmasta,
- palveluntarpeen tilanne, arvioinnin ja seurannan menetelmät ja mahdolliset saatavuuden ongelmat,
- erityisosaamisen saatavuus, verkostojen käyttötaito ja oman henkilöstön jatko- ja täydennyskoulutustarpeet,
- ammattitaitoisen henkilöstön tilanne kunnassa ja oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö,
- käytössä olevien resurssien jakautuminen,
- toiveet seudullisen ja maakunnallisen yhteistyön lisäämisestä ja kehittämistä.

Lisäksi muokattiin kysely, jolla haettiin arviota oman kunnan palveluntarpeiden määrien muutoksesta tulevaisuudessa, sekä näkemystä siitä, mikä taho palvelun tuottamiseen parhaiten soveltuisi. Kyselyn liitteeksi laadittiin vastaajien täytettäväksi lomake kuntien palveluiden asiakasmääristä ja käytetyistä määrärahoista.

Haastattelun teemojen jäsenitys ja kyselypohja ovat raportin liitteessä n:o 4.

2.3 Haastattelujen ja kyselyn toteutus

Kesäkuussa 2006 haastateltiin kaikkien Keski-Suomen kuntien sosiaalialan ammattilaisia, joiden vastuualueeseen kuuluu vammaispalveluiden järjestäminen.

Henkilökohtaisesti haastateltiin Jyväskylän ja Keuruun johtajia. Muuramen ja Jyväskylän maalaiskunnan haastattelut toteutettiin molempien osalta ryhmähaastatteluna kahden palveluista vastaavan henkilön kanssa. Myös uudessa Äänekoskessa mukana olevien kuntien, Äänekosken, Suolahden ja Sumiaisen edustajat haastateltiin yhdellä kertaa ryhmätapaamisessa. Muihin 23 kuntaan tehtiin puhelimitse 22 haastattelua (Wiitaunionilla oli yhteinen edustaja).

Vastaajan tehtävä kuntaorganisaatiossa vaihteli kunnan vammaispalveluiden työnjaon mukaan. Haastatteluihin vastasi kahdessa kunnassa vammaispalvelujohtaja, yhdessä kunnassa sekä sosiaalipalvelujen johtaja että kuntoutusohjaaja, yhdessä kaksi sosiaalityöntekijää, yhdessä kahden kunnan osalta vammaishuollon ohjaaja, kahdessa kunnassa toiminnanohjaaja, 13 kunnassa sosiaalijohtaja ja 9 kunnassa sosiaalityöntekijä. Vastaajien vastuualueina oli kunnasta riippuen joko vammaispalvelulain, kehitysvammalain tai molempien mukaisten päätösten tekeminen.

Kuntien vastuuhenkilöille lähetettiin sähköpostilla myös linkki kyselyyn, jossa pyydettiin arviota palveluntarpeiden tulevista muutoksista ja toiveista palveluiden tuottajan ja kehittämistarpeiden suhteen. Kyselyssä oli mukana myös taulukko, johon pyydettiin täyttämään vammaispalveluiden asiakasmääriä ja käytettyjä määrärahoja vuoden 2005 osalta. Sähköpostikyselyyn vastasi 16 kunnan edustaja, joista yksi edusti kahta kuntaa ja asiakasmääriä koskevan taulukon palautti 16 vastaajaa.

Yhteenvedot kyselystä ovat raportin liitteenä n:o 2, mutta niiden tuloksiin viitataan haastattelujen pohjalta kirjoitetuissa kappaleissa.

2.4 Muu käytetty aineisto

Selvityksessä on käytetty lisäksi seuraavia muita lähteitä:

- Tilastokeskuksen tiedot Keski-Suomen kuntien vammaispalveluista (kuljetuspalvelut, henkilökohtainen avustaja, tulkkipalvelut, asunnonmuutostyöt ja välineet, sekä palveluasuminen).

- Kansaneläkelaitoksen vammaisetuudet Keski-Suomen kuntien osalta (lapsenhoitotukea saavat lapset, eläkkeensaajien hoitotukea saavat ja vammaistukea saavat).
- Stakesin Sotka-tietokannassa olevat vammaispalvelujen ja kehitysvammaispalvelujen tilastotiedot (palvelu- ja tukiasuminen, autettu asuminen, ohjattu asuminen ja laitoshoido, sekä perhehoito).
- Sosiaaliamiehen (15 kunnan yhteinen) tiedot vammaispalveluista (yhteydenottojen aiheita, vammaispalveluun varatut ja käytetyt resurssit).
- Sosiaali- ja terveysministeriön vammaispoliittinen selonteko (STM 2006:9)
- Keski-Suomen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma vuosille 2006–2007 vammaispalveluiden osalta (<http://www.keskisuomi.fi/filebank/601-totsu2006-2007.pdf>)
- Puitelaki kunta- ja palvelurakennemuutoksesta (<http://www.intermin.fi>)

Virallisista tilastolähteistä tehdyt tilastotaulukot ovat raportin liitteessä n:o 1.

3 PALVELUNTARPEIDEN ARVIOINTI JA PALVELUJEN SAATAVUUS

Asiakkaiden osaava ja tehokas palveleminen mahdollisimman lähellä heitä on kuntien peruspalveluissa tällä hetkellä eniten esillä oleva käsitys siitä, mihin suuntaan julkisia palveluja tulisi kehittää. Käsitys on yhteneväinen valtioneuvoston toukokuussa 2006 antaman vammaispoliittisen selonteon kanssa (STM 2006:9). Vammaispalveluiden asiakkaat ovat nykyään aktiivisempia ja itsenäisempiä kuin aiemmin. Toisaalta itsenäinen eläminen tarvitsee monipuolisia tukitoimia ja ohjausta arjen eri tilanteissa.

Vammaisten tarpeiden kasvuun ja monipuolistumiseen liittyvät haasteet ovat esillä paljon tätä selvitystä varten kerättyssä haastatteluaineistossa. Hanketta varten kerätystä sähköpostikyselystä käy ilmi, että 16 vastanneen kunnan edustajan mukaan palveluntarve tulee kasvamaan tai ainakin pysymään nykyisenlaisena vammaispalvelujen sosiaalityössä ja palveluohjauksessa, vaikeavammaisten kuljetus-, asumis-, ja tulkkipalveluissa, asunnon muutostöissä, henkilökohtaisten avustajapalvelujen myöntämisessä, työvalmennuksessa, kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjauksessa, päivä- ja työtoiminnassa, tuetussa työllistymisessä ja avotyössä, tukihenkilötoiminnassa ja kehi-

tysvammaisten asumispalveluissa. Ainoastaan kehitysvammaisten laitoshoidon tarpeen koettiin vähenevän merkittävästi.

Näitä näkemyksiä tukevat myös asumisen ja tukitoimien lisääntynyt asiakasmäärä ja niihin käytetyt varat, joiden kehityksestä löytyy tilastot Keski-Suomen kuntien osalta vuosilta 2000–2005 tämän selvityksen liitteestä n:o 1.

Erityisesti vanheneva väestö asettaa omat haasteensa. Palvelurakenteen uudistus sosiaali- ja terveyspalveluissa näkyy jo nyt kuntien toimissa. Kunnat suunnittelevat toimiaan siten, että palvelurakenteella vastattaisiin tulevaisuuden tarpeisiin paremmin.

3.1 Palvelu- ja hoitosuunnitelmien tekeminen ja päivittäminen

Haastateltujen vammaispalveluiden viranhaltijoiden mukaan palvelusuunnitelmat tehdään joka kunnassa pääsääntöisesti kaikille kehitysvammaisille ja vammaisille, jotka tarvitsevat useita eri tukitoimia ja erityisesti sellaisille, joilla palveluntarve on jatkuvaa. Useimmiten palvelusuunnitelmia seurataan säännöllisesti tai aina tarpeen vaatiessa olosuhteiden muuttuessa. Myös asiakkaan pyynnöstä palvelusuunnitelma otetaan uudelleen tarkasteluun. Yksilöllisiä palvelusuunnitelmia tarkastetaan ja päivitetään useimmissa kunnassa puolen vuoden–viiden vuoden välein.

Niissä kunnissa, joissa on vammaisia lapsia ja nuoria, palvelusuunnitelmat tehdään heille poikkeuksetta ja niitä seurataan säännöllisesti. Yhteistyötä palvelusuunnittelussa tehdään tällöin sosiaalipalvelujen sisällä ja tarvittaessa myös opetustoimen ja perusterveydenhuollon suuntaan.

Palvelusuunnitelmia ei useimmiten ole tehty ainoastaan kuljetuspalveluita tai muuta yksittäistä palvelua saaville asiakkaille. Jos palvelusuunnitelmat ovat käytössä kotihoidon puolella, niitä ei tehdä uudestaan sosiaalityöhön ja vammaispalveluihin. Pienimmissä kunnissa palveluntarpeet ja vastualueet olivat sekä työntekijöille että asiakkaille useimmiten hyvin selvillä asiakkaiden tuttuuden takia.

Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että palvelu- ja hoitosuunnitelmien tekemistä voisi kehittää yhtenäisemmäksi ja tehokkaammaksi. Vastaajat toivoivat parempaa yhteistyötä vammaispalvelujen sekä kotihoidon ja perusterveydenhuollon välillä.

Verkostoitumista omien kuntarajojen ulkopuolelle katsottiin olevan luvassa palvelurakenteen uudistamisen ja seudullisen palvelutuotannon uusien muotojen kehittämisen myötä. Tästä syystä palvelusuunnitteluun olisi hyvä saada tehokkaasti ja kattavasti mahdollisimman monelle soveltuvia malleja.

Palvelusuunnittelun ongelmista kysyttäessä mainittiin usein, etteivät asiakkaiden tarpeet ja toiveet ole usein kovin helposti sovitettavissa yhteen lainsäädännön tulkinnan ja käytössä olevien resurssien kanssa. Yhtenäisten käytäntöjen löytäminen, jota erityisesti vammaispalvelulain tulkintaan toivottiin, on siten haasteellista. Ei ole myöskään aina selvyyttä siitä, mitä palvelusuunnitelmiin tulisi kirjata, mitä osapuolia suunnitelmissa tulisi mainita ja keiden tulisi olla mukana suunnitelmien tekemisessä tai kenelle suunnitelmia pitäisi toimittaa, jos asiakas siihen suostuu. Aina ei tiedetä, tulisiko suunnitelmissa olla kirjattuna koko elämänkaari harrastuksista ja vapaa-aikatoiveista lähtien vai ainoastaan lakisääteiset palvelut.

Toimivimmat käytännöt tällä hetkellä kunnissa ovat sellaiset, joissa asiakas itse sosiaalityöntekijän ja muiden hänen kannaltaan olennaisten palvelutuotannon ammattilaisten kanssa kirjaa ylös toiveitaan ja sitten katsotaan yhdessä, mitkä niistä ovat kunnan ja muiden palveluntuottajien taholta toteutettavissa. Myös asiakkaan omaiset ovat olleet usein mukana palvelusuunnitelmia tehtäessä.

Palvelusuunnitelmien tekeminen mahdollisimman kattavasti selkiyttää vastuita palveluntuotannossa. Kuntien sosiaalityön ammattilaisilta löytyy myös hyviä perusteluja sen puolesta, että liian seikkaperäiset suunnitelmat eivät välttämättä ole tarkoituksenmukaisimpia, varsinkin jos myönnettyjä palveluita on vähän ja niiden tarve on satunnaista.

3.2 Haasteita palveluiden saatavuudessa ja myöntämisperusteiden tulkinnassa

Haasteelliseksi koettiin vammaispalveluiden saatavuuden kannalta sellaiset hiljaiset kuntalaiset, jotka eivät kuulu minkään palvelun piiriin ja joita ei kohtaa missään, koska he eivät ole minkään palvelujen asiakkaita. Maaseutumaisissa kunnissa tämä kysymys on liittynyt pitkälti pärjäämiseen sukulaisten, perheen ja naapurien avun varassa. Tällöin tulee joskus sellaisia tilanteita, että asiakkaalla on selkeä palveluntarve, mutta hän ei ole tiennyt hakea tarpeeseen minkäänlaista palvelua.

Palveluntarpeet tulevat ilmi usein perusterveydenhuollon tai kotipalveluiden kautta, joista asiakkaita ohjataan sosiaalityöntekijälle. Olisikin välttämätöntä, että sosiaali- ja terveystieteiden henkilökunnalta olisi käytössä selkeäm-

mät kriteerit palveluohjaukseen, jotta tiedettäisiin millaisissa tilanteissa asiakkaat tarvitsevat palveluohjausta. Isommissa kunnissa haasteena koetaan se, ettei kaikille palveluntarvitsijoille ole olemassa kunnan työntekijöitä, jotka ohjaisivat heitä paremmin juuri heille soveltuvien palvelujen piiriin. Sosiaalityöntekijöiden työtehtävien määrästä johtuva ajan puute ja henkilöstöresurssien kuormittuminen useassa kunnassa johtavat siihen, ettei asiakas saa apua, jos ei itse sitä osaa johonkin yksityiskohtaiseen tarpeeseen hakea.

Kuljetuspalveluissa palveluntarve on lisääntymässä vaikeavammaisten asiakasmäärän lisääntymisen ja tarpeiden monipuolistumisen myötä. Toisaalta väestön vanheneminen lisää osaltaan palveluntarvetta enemmän kuin mihin vammaispalveluiden erityislainsäädännön piiriin varatuilla resursseilla voidaan vastata.

Tulkkien saatavuus puhutti haastateltuja paljon, samoin kuin soveltuvien henkilöiden löytyminen henkilökohtaisiksi avustajiksi ja omaishoitajien sijaisiksi. Usein palveluntarve on suurempi kuin mihin avustajia voidaan myöntää, eikä työn haastavuuden ja vähäisten tuntimäärien takia avustajia kovin helposti ole saatavilla. Myös asumiseen liittyvät sijoituspäätökset ovat välillä hyvin ristiriitaisia ja osa vastaajista koki, ettei edes asiakkaiden ja heidän omaistensa välillä aina ole löytynyt yhtenevää näkemystä parhaasta tavasta järjestää elämä ja asuminen.

Päivä- ja työtoiminnan, sopeutumisvalmennuksen, työllistämistoimien, muun kuin lääkinnällisen kuntoutuksen ja vapaa-ajan harrastusten merkitystä ennaltaehkäisevänä toimintana ja toimintakyvyn parantajana ei juuri haastattelussa tullut ilmi. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että useiden vastaajien toimenkuvaan kuuluu enimmäkseen erityislainsäädännön mukaisten päätösten tekeminen, kun taas asiakastyön tukeen ja ohjaukseen ei jää paljoa aikaa. Ohjauksen ja tuen katsotaan usein kuuluvan muille vammaisten henkilöiden kanssa toimiville.

Osa vastaajista toivoi kuitenkin esimerkiksi paikallisilta järjestöiltä, yksityisiltä palveluntuottajilta ja myös kunnan omilta yksiköiltä enemmän vammaisten asiakkaiden tiedostamista, heidän huomioimista ja palvelemista ensisijaisesti kuntalaisina eikä erityisryhminä, niin kuin melko usein on tapana. Esteettömyyden näkökulmaa vammaisten elämän helpottamiseksi voitaisiin parantaa tiedostavammalla rakentamisella. Myös erityisesti liikuntaa ja vapaa-ajantoimintaa toivottiin enemmän siten, että paikalliset järjestöt ja seurarat tarjoaisivat valmiiksi suunniteltua, asiakasta lähellä tapahtuvaa toimintaa, johon osallistuminen ei edellytä suunnattomia ponnistuksia. Vapaa-ajan toiminnan suunnitteluun olisi toivottavaa saada myös vammaispalveluiden

ammattilaisia mukaan, jotta niihin osallistumiseen tarvittavaa näkökulmaa asiakkaiden tarpeista saataisiin alusta alkaen.

Osallisuuden kokemukset ovat vammaisille erityisen tärkeitä ja niillä on paljon merkitystä elämänlaadun ja toimintakyvyn säilymisen kannalta. Yleisesti ottaen vastaajilla näytti olevan yksimielisyys siitä, että vammaisten omaa osallistumista ja aktiivisempaa elämää täytyisi voida tukea, mutta siihen tarvitaan nykyistä laajempaa yhteistyötä ja ymmärrystä kunnan, asiakkaiden, asiakkaiden omaisten ja muiden palveluntuottajien välillä.

Lainsäädännön tulkinnan vaikeudet liittyvät kehitysvammaisten, vaikeavammaisten, autististen ja mielenterveyskuntoutujien diagnooseihin ja niiden pohjalta mahdolliseksi tulevien käytäntöjen kirjavuuteen. On perusteltua, että vastuu päätöksenteosta on kunnan sosiaalipalveluissa, jotta asiakkaan yksilölliset tarpeet ja erilaiset olosuhteet eri kunnissa voidaan ottaa huomioon. Vastaajat kaipasivat yhtenäisempiä käytäntöjä päätöksentekoon ja enemmän tietoa muiden tavoista tehdä päätöksiä, jotta tapoja voisi suhteuttaa omassa kunnassa sovellettaviin käytäntöihin. Osa vastaajista koki, että nykyinen lainsäädäntö takaa kehitysvammaisille etuoikeutetun aseman suhteessa vammaispalvelulain mukaista tukea saaviin henkilöihin ja mielenterveyskuntoutujiin.

Sosiaalihuoltolain ensisijaisuus aiheuttaa myös keskustelua kunnissa, sillä erityisesti väestön vanhenemisesta johtuvat erityislainsäädännön mukaisten palveluiden menot ovat kasvussa. Ylipäätään rajavetoa sen suhteen, ketkä kuuluvat erityislainsäädännön piiriin, käydään jatkuvasti kaikkialla ja tulkinnat herättävät usein tyytymättömyyttä asiakkaissa.

Eniten ongelmia, oikaisupyyntöjä sosiaalilautakunnille ja valituksia hallinto-oikeuteen tulee päätöksistä kuljetuspalveluihin, henkilökohtaisiin avustajiin ja omaishoittoon, asunnonmuutostöihin, apuvälinehankintoihin ja asumisjärjestelyihin. Hallinto-oikeudesta on saatu linjaa päätöksentekoon. Lisäksi sosiaalilautakunnan käsittelemät oikaisuvaatimukset ja asiakkaan kanssa neuvottelemisen ovat olleet tapoja saada tukea päätöksien pohjalle.

Asiakkaan ja hänen edunvalvojiensa luottamuksen saaminen on haasteellista erityisesti tilanteessa, jossa erityislainsäädännön tulkinnat ovat vaikeita, resursseja on niukasti käytössä ja palveluntarpeet kokonaisuudessaan kasvavat. Yhteys asiakkaaseen ja mahdollisimman selkeät perustelut palveluiden myöntämiselle koettiin luottamuksen kannalta todella tärkeiksi. Myöntämisperusteet ovat kuitenkin usein epäselviä ja esimerkiksi asunnonmuutostöihin ja apuvälinehankintoihin kaivattiin selkeämpiä kriteerejä siitä, mikä

on välttämätöntä elämisen kannalta ja minkälaiset apuvälineet tuovat käytännöllisyydellään myös säästöjä.

Myöntämiskriteereiden ja perustelujen yhtenäistämällä voitaisiin omien vastuiden selkiytymisen lisäksi edistää asiakkaiden oikeudenmukaisen kohtelun kokemuksia ja näin ehkä pienennettäisiin riitauttamisesta aiheutuvia haittoja.

Yhtenäisestä linjasta päätöksenteossa koetaan olevan etua kaikille. Omaisten ja mm. yleisten edunvalvojien, yksityisten palveluntuottajien, asiakkaiden ja kuntien näkemysten ristiriidat johtuvat usein käytäntöjen kirjavuudesta. Vaikka tilanteet ja olosuhteet kunnissa ovat yksilöllisiä ja erilaisia, on työkäytännöistä keskustelemisesta ja niiden yhtenäistämisestä hyötyä myös työntekijöille.

Yhtäältä toivottiin, ettei käytäntöjen yhdistäminen uhkaisi kykyä paikalliseen ja yksittäiseen tarpeeseen vastaamiseen. Toisaalta vammaispalvelut ovat usealle vastaajista kunnan organisaatiotavasta johtuen niin pieni osa virkaan liittyvistä työtehtävistä, ettei aikaa kehittämiseen ja käytäntöjen laajemmalle tarkistamiselle jää. Usein jää epäselväksi, onko saatava tieto lain tulkinnasta oikea ja soveltuva eri tapauksia ratkaistaessa.

15 kunnan yhteisen sosiaaliasiamiehen työssä vammaispalveluista näkyvät eniten kehitysvammaisille tehtävien erityishuolto-ohjelmien puutteet, joita on esiintynyt mm. koskien työtoimintaa ja asumisen tukitoimia. Lisäksi puutteita on esiintynyt omaishoidontukia koskevissa asioissa. Myös vaikeavammaisen kuljetuspalveluiden rajaukset ovat aiheuttaneet suurta tyytymättömyyttä monien kehitysvammaisten jäätyä palvelun ulkopuolelle. Vaikeavammaisten kuljetuspalveluihin liittyvien yhteydenottojen lisäksi tyytymättömyyttä on ilmennyt liittyen asunnonmuutostöihin ja apuvälineisiin, omaishoitoon, palveluasumiseen ja henkilökohtaiseen avustajatoimintaan. Tarve kuulovammaisten tulkkipalvelun kehittämiseen on myös tullut esille. Mielenterveyskuntoutujien asema on heikko, sillä jos sairaus tai vamma ei näy ulospäin, apua ja tukea on vaikea saada. Asiakaslain mukaisia palvelusuunnitelmia ei tehdä kaikille asiakkaille, vaikka suuri osa vammaisista saamonia palveluita. Sosiaaliasiamiehelle tulleet yhteydenotot ovat siten hyvin samankaltaisia, kuin ongelmakohtat, jotka ilmenivät tätä selvitystä varten tehdyissä haastatteluissa ja jotka tiedostetaan kunnissa.

3.3 Vammaisneuvostot, vammaisjärjestöjen rooli ja soveltamiskäytännöt

Vammaisneuvostoja on suurimmissa kunnissa ja myös sellaisissa pienissä kunnissa, joiden vammaiset tai sosiaalitoimen työntekijät ovat hyvin sitoutuneita vammaisten asioiden edistämiseen. Vammaisneuvostot ovat melko aktiivisia ja niistä löytyy useimmiten kunnan edustuksen lisäksi vammaisjärjestöjen edustajia. Muutamissa kunnissa vammaisneuvoston tehtäviä hoitaa vanhusneuvosto, se on seudun kuntien yhteinen, osa sosiaalilautakunnan tehtäviä tai muiden paikallisten järjestöjen aktiivisuuden takia sitä ei ole koettu ollenkaan tarpeelliseksi.

Jyväskylän vammaisneuvosto, vammaisten paikalliset ja seutukuntien järjestöt koettiin asiakkaiden tärkeiksi yhteydenottojen kohteiksi. Vammaiset saavat niistä korvaamatonta vertaistukea. Niistä löytyy opastusta vaikeissa tilanteissa ja myös aloitteellisuutta kuntien sosiaalitoimen suuntaan esteettömyyden parantamiseksi.

Useissa kunnissa asiakkaat kuuluvat vammaisryhmien edunvalvontajärjestöihin, jotka toimivat joko paikkakunnalla, seudun keskuksessa tai lähimmässä kaupungissa. Jäsenyydestä järjestöissä on hyötyä oikeuksien valvonnan, apuvälineiden hankinnan ja muiden arkeen liittyvien avuntarpeiden kannalta.

Vammaispoliittinen ohjelma löytyy suurimmista kunnista ja myös sellaisista pienimmistä, joissa on aktiivinen vammaisneuvosto. Jos vammaispoliittista ohjelmaa ei ollut tehty tai päivitetty pitkään aikaan, oli tavoitteena monella vastaajalla sellaisen saaminen käyttöön. Vammaispoliittisen ohjelman toteutumista valvoo vammaisneuvosto ja neuvoston kanssa keskustellaan säännöllisesti kuntien tilanteesta vammaispalveluissa.

Palveluiden myöntämisperusteita ja soveltamisohjeita kunnissa on jonkin verran ja niitä on vahvistettu sosiaalilautakunnassa. Työpapereiden ja asiakaspalveluohjeistusten vahvistaminen lautakunnassa oli joidenkin vastaajien mielestä kuitenkin ongelmallista, sillä siinä samalla tavallaan ”kirjoitetaan lainsäädäntöä uusiksi”. Ohjeistusten täytyisi olla linjassa lainsäädännön kanssa ja lisäksi siinä määrin tulkinnanvaraisia, että päätösten pohjalla olisi todellisiin asiakkaiden tarpeeseen vastaaminen, mikä vaatii aina yksittäisen tilanteen huomioonottamista päätöksenteossa.

4 KUNTIEN ERILAINEN TAPA ORGANISOIDA VAMMAISPALVELUT

Sekä kehitysvammalain että vammaispalvelulain mukaisten palveluprosessien toteutus riippuu pitkälti kunnan resursseista, palveluntarpeiden laadusta ja määrästä, mutta myös siitä, millaisia käytäntöjä missäkin kunnassa noudatetaan. Käytännöt ovat sidoksissa kunnan tapaan järjestää ja organisoida palvelujen tuotantoa. Vaikka järjestämisvastuu aina onkin viime kädessä kunnalla, kunnilla on käytössä toisistaan merkittävästi poikkeavia tapoja organisoida vammaisille tarkoitettut erityislainsäädännön mukaiset palvelut.

4.1 Yhteinen työ, erilaiset käytännöt

Tehdyistä haastatteluista kävi ilmi, että vammaispalvelulain ja kehitysvammalain mukaiset vastuut ovat Keski-Suomen kunnissa pääasiassa sosiaalipalveluissa. Lääkinnälliseen kuntoutukseen ja kotisairaanhoidon sisältyvät tehtävät ovat luonnollisesti perusterveydenhuollossa. Pääasiassa sosiaalijohtaja, vammaispalvelujen johtaja tai sosiaalityöntekijä tekee kaikki vammaispalvelulain mukaiset päätökset. Kuinka paljon muita vastuualueita heille kuuluu, vaihtelee kunnan mukaan paljon.

Lisäksi kehitysvammaisten ja muiden vammaisryhmien palveluihin liittyvä päätöksenteko oli 12 kunnassa jaettu kahden eri henkilön vastuisiin. Kehitysvammaisten asioista vastasi näissä kunnissa useimmiten kuntoutusohjaaja tai avohuollonohjaaja ja he tekivät työtään toimintakeskuksen, sosiaalitoimen tai perusterveydenhuollon yhteydessä.

Erilaiset virkanimikkeet ja vastuualueet eivät sinänsä haittaa palvelujen toteuttamista ja ne ovat usein perusteltuja kuntien erilaisesta tilanteesta johtuen. Moni vastaajista kuitenkin kaipaa vastuualueita selkeämmiksi. Yhteisiä käytäntöjä voi olla vaikea löytää, kun samoja tehtäviä toteuttamassa on maakunnan kunnissa kovin erilaisessa tilanteessa olevia työntekijöitä. Vastuualueita palveluiden järjestämiseen on jo saatu selkiytettyä useissa kunnissa tehdyillä tai käynnissä olevilla selvityksillä, hankkeilla, työryhmätyöskentelyllä ja palvelurakenteen uudistamisella. Vastaajilta löytyy paljon kehittämishalua ja toiveita työn sujuvuuden parantamiseksi. Vastaajien mielestä kehittämistä vaikeuttaa työtehtävien suuri määrä suhteessa käytössä olevaan työaikaan.

4.2 Kuntien omat vammaispalvelut ja ostopalvelut Keski-Suomessa

Omana toimintana kunnissa on vammaisten henkilöiden palveluihin liittyvä päätöksenteko. Lähes poikkeuksetta vammaisten kanssa tehtävä sosiaalityö ja palveluohjaus kuuluvat myös oman kunnan henkilöstölle. Asumisyksiköitä, työ- ja päivätoimintakeskuksia sekä kotihoitoa ja palveluasumista pidetään eniten yllä kunnallisesti. Myös kuntoutusohjausta löytyy useimmista kunnista.

Maakunnallisen rakennemuutoksen myötä ajankohtaiseksi tulevaan kehitysvammaisten uudenaikaiseen palvelujen organisointiin ollaan varautumassa ja siihen toivotaan ratkaisua omien tai seudullisten asumispalveluiden ja tukitoimien uudelleenjärjestelyillä.

Ohjaukseen, neuvontaan ja kuntoutustoimintaan ollaan osassa kunnista suunnittelemassa laajempia toimintakokonaisuuksia perusterveydenhuollon kuntayhtymän tai paikallisten terveyskeskusten yhteyteen. Tarve tukitoimien vahvistamiseen näkyy kasvaneina asiakasmäärinä kehitysvammaisten asumispalveluiden ja työ- ja toimintakeskusten kohdalla.

Kunnat ostavat eniten kuljetuspalveluita ja asumispalveluita. Lisäksi ostetaan asunnonmuutostöitä ja apuvälineitä, sekä työtunteja henkilökohtaisilta avustajilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta yksiköiden ja omaishoitajien loma-ajoista johtuviin tarpeisiin. Myös vapaa-ajan toimintaan myönnetään varoja ja niitä toteuttavat joidenkin kuntien omien yksiköiden lisäksi yksityiset palveluntuottajat ja vammaisjärjestöt.

Pitkäaikainen ja lyhytaikainen laitoshoido sekä osa ympärivuorokautista hoitoa ja palvelua antavista asumispalveluista tullaan ostamaan jatkossa Keski-Suomen vammaispalvelusäätiöltä niiden asiakkaiden osalta, joille ei voida tarjota palveluita omissa palvelukodeissa Suojarinteen kuntayhtymän lopettaessa toimintansa vuoden 2006 lopussa.

Kysymykseen siitä, kuka soveltuisi parhaiten palveluiden tuottajaksi, suurin osa vastaajista piti parhaiten soveltuvaksi kunnan omia palveluja. Muita kunnallisia toimijoita toivottiin eniten tuottajiksi kehitysvammaisten valmentavaan koulutukseen ja vaikeavammaisten tulkkipalveluihin.

Yksityiset palveluntuottajat katsottiin parhaimmiksi vaikeavammaisten asumispalveluiden ja kehitysvammaisen perhehoidon tarjoajiksi. Vammaisjärjestöiltä toivottiin eniten kehitysvammaisten vapaa-ajan toimintaa ja sopeutumisvalmennusta. Pitkäaikainen ja lyhytaikainen laitoshoido sekä paljon

hoitoa tarvitsevien asumispalvelut taas nähtiin luontevimmin Keski-Suomen vammaispalvelusäätiön tuottamana.

Tarkemmat tiedot ovat liitteen n:o 2 taulukoissa 5-8.

4.3 Yhteistyö sosiaalipalvelujen, terveydenhuollon ja yksityisten palveluiden tuottajien välillä

Perusterveydenhuollon ja kotihoidon suhde kunnan sosiaalityöhön koettiin haastatteluissa usein melko ongelmalliseksi, ainakin joidenkin yksittäisten asiakkaiden kohdalla. Asiakkaat saavat palveluja peruspalveluissa vastaajien näkemyksen mukaan kohtuullisesti, mutta suurin huolta aiheuttanut asia on vaihteleva yhteistyön määrä toimialojen välillä. Yhteistyö on useassa kunnassa enemmän asiakaskohtaista kuin säännöllistä. Useassa kunnassa tavoitteena onkin syventää yhteistyötä tulevaisuudessa. Sosiaalipalvelujen ja terveydenhuollon toimintayksiköiden vastuualueiden välille toivotaan selkeyttä.

Työnteon sujuvuus koetaan hyväksi niissä kunnissa, joissa sosiaalipalvelujen, perusterveydenhuollon ja kotihoidon henkilökunta työskentelivät samoissa tiloissa, lähellä toisiaan ja henkilöstö tuntee toisensa. Tämä on useimmiten erityisesti pienten kuntien etu. Myös maakunnan suurimmissa kunnissa tilanne koetaan parhaaksi niissä tapauksissa, missä yhteistyö toimialojen välillä on sujuvaa ja verkostot saadaan nopeasti kokoon suunnittelu-työhön asiakkaan tarpeita varten. Vammaispalveluiden henkilöstölle on välttämätöntä tietää, kenen puoleen kääntyä muuttuvissa asiakastilanteissa.

Noin puolet haastatelluista kertoi, että asiakkaiden asioiden hoitamista haittaa välillä epäselvyys siitä, mitkä yksittäiset tehtävät kuuluvat perusterveydenhuollon avopalveluihin tai kotihoitoon ja mitkä sosiaalityöhön ja vammaispalveluihin. Kotihoidon osalta vaikeaksi koettiin ennen kaikkea näiden keskittyminen vanhuksiin, jolloin kehitysvammaiset ja myös vaikeavammaiset jäävät vähemmälle huomiolle.

Toimialojen ja palvelujen välinen yhteistyö ei ole kaikissa tilanteissa itsessään selvää. Syvemmillä yhteistyöllä ja käynnissä olevalla tai tulevalla, tiiviillä verkostoitumisella oman kuntaorganisaation sisällä koetaan kuitenkin saavutettavan etuja palveluiden järjestämisen ja henkilöstön työn toimivuuden suhteen. Joskus säästöillä yksittäisten palvelujen resursseissa aiheutetaan äkillisesti kasvavia menoja muissa palveluissa. Asiakkaiden kannalta tämä saattaa näkyä huonontuneena kohteluna ja kunnan toimintayksiköiden erilaisina näkemyksinä siitä, mikä yksittäisen asiakkaan kohdalla on toimivin malli järjestää palvelut. Asiakkaiden kohtelemisen erityisryhminä ei johda

asiakkaan kannalta toivottuun lopputulokseen, jos tukea ja hoitoa ei tarpeeseen saa. Erityisryhmien korostaminen liittyy kuntien taloustilanteen lisäksi myös nykyisen lainsäädännön puutteisiin.

Yhteistyö ostopalveluiden tuottajiin toimi haastatteluihin vastanneiden mukaan pääsääntöisesti hyvin. Haastatteluissa ostopalvelut myönnettiin useimmiten hyvin laadukkaiksi. Kuormittavaksi koettiin erityisesti tilapäisiin palveluntarpeisiin ostopalveluilla vastaamisen kallis hinta. Joissakin tapauksissa se, että palveluntuottajat eivät ole kunnan omaa henkilöstöä vaikeuttaa työn sujuvuutta. Vaikka palvelut ostetaan ulkoa, vastuu järjestämisestä on silti aina kunnalla. Joidenkin ostopalvelujen, kuten tulkkien kohdalla suurimmaksi vaikeudeksi koettiin tulkkausten arvaamattomien kustannusten lisäksi erittäin vaihteleva saatavuus.

5 ASIANTUNTIJAVERKOSTOJEN KÄYTTÄMINEN JA ERITYISOSAAMISEN SAATAVUUS

Maakunnasta löytyy luontevia suuntia yhteisen palveluntuotannon rakentamiseen seudullisesti ja mahdollisesti myös maakunnallisesti. Tiiviitä yhteistyökuvioita erityisosaamisen suhteen on valmiiksi olemassa ja lisäksi niiden kehittämistä seutukunnittain selvitetään kaiken aikaa. Tehokkaammalla verkostojen käytöllä yli kuntarajojen voisi saada vammaispalveluiden sosiaalitiön työtehtäviä sujuvammiksi ja käyttää työaika myös palvelujen kehittämiseen yhteistyössä muiden oman kunnan toimialojen kanssa. Lisääntyvä yhteistyö ja vastuiden selkiyttäminen voisivat johtaa tiiviimpään ja ammattimaisempaan asiakastyöhön. Erityisosaamisen verkostot olisivat perusosaamisen tukena ja yhteydet saatavilla oleviin erityispalveluihin tiedostettaisiin paremmin.

5.1 Käytössä olevat verkostot erityisosaamisessa

Vaikka pääsääntöisesti tuki vammaisia koskevissa työtehtävissä löytyykin suhteellisen helposti ja läheltä, muutamissa tapauksissa erikoisosaamisen verkostoiden toimivuutta olisi hyvä saada paremmaksi. Tiiviimmät yhteydet myös muihin maakuntiin ovat useiden vastaajien toiveissa, erityisesti maakunnan keskusta kaukana olevissa kunnissa.

Maakunnasta löytyy vahvaa seudullista yhteistyötä palveluiden järjestämisessä ja naapurikuntien jatkuva yhteinen palveluiden tuottaminen ja yhteistyö sosiaalipalveluissa ja terveydenhuollossa yli kuntarajojen ovat jo nyt arkipäi-

vää. Toisiin kuntiin ja niiden alueella toimiviin yksityisiin palveluntuottajiin sitoutumisen uskotaan tulevaisuudessa muuttuvan todennäköiseksi joka tapauksessa.

Vammaisten tukea, kuntoutusta, erityistarpeita ja heitä varten tarkoitettuja lakisääteisiä palveluita koskevan tiedon kokoaminen yhteen on haastavaa. Sellaisesta olisi paljon hyötyä sosiaalityön käytännöissä. Tiedon nopea saatavuus on tärkeää, sillä usein aikaa ei jää tiedon oikeellisuuden syvempään tarkasteluun.

Jyväskylän kaupungin ja maalaiskunnan vammaispalvelut koetaan erityisesti Jyväskylän seudun kunnissa luontevimmiksi tahoiksi, joihin ottaa yhteyttä, kun halutaan tietoa ja ohjausta jostain erityisemmästä palvelutarpeesta. Näiltä kahdelta kunnalta hankitaan palveluita, palveluohjausta ja niiden puoleen käännetään myös lakien tulkitsemista koskevissa asioissa.

Yksittäisistä erityisosaamisen ammattilaisista Keski-Suomen keskussairaalan kuntoutusohjaajien koetaan tekevän vastaajien mukaan hyvää työtä. Joskus kuntoutusohjaajien suosittelemien palveluiden tarjoaminen ei ole kuitenkaan realistisesti järjestettävissä kotikunnassa, erityisesti harvaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa. Yhteistä kuntoutushenkilökuntaa toivotaan saatavaksi enemmän seudullisten peruspalveluiden yhteyteen.

Keski-Suomen vammaispalvelusäätiöltä ohjaus- ja neuvontapalveluja ollaan kunnissa valmiita ostamaan jossain määrin, mutta eniten vastaajia mietitytti palveluiden tuleva hintakehitys. Sekä lyhyt- että pitkäaikaisen laitoshoidon osaamisessa säätiöltä odotetaan paljon niiden osalta, joita ei voida kunnan tai seudullisilla resursseilla ja tukitoimilla hoitaa 1.1.2007 jälkeen.

Osa vastaajista mainitsi yhteistyön Kehitysvammaliiton Tikoteekin ja Kuulo-ohuoltoliiton kanssa toimivan hyvin. Tulkkipalveluiden tuottamiseen toivotaan maakunnallista mallia, jotta tulkkien saaminen ja työehdoista neuvottelminen helpottuisivat nykyisestä. Tarvetta tulkeille olisi, mutta lähinnä vaihtelevan saatavuuden takia heitä ei tällä hetkellä juuri tilata. Jyväskylän tulkkiäilyksen lisäksi Tampereen seudulla kilpailutetuista tulkkipalveluista koetaan olevan hyötyä Pirkanmaata lähellä olevissa kunnissa. Yksittäistä tulkkiausta on ostettu myös muista maakunnista. Tulkkipalveluiden kilpailuttaminen yhdessä voisi vaikuttaa tulkkien tasaisempaan saatavuuteen koko maakunnan alueella. Uudellamaalla tulkkipalveluiden kilpailuttamisesta ja tuotteistamisesta on saatu hyviä kokemuksia.

Harvinaisimmat sairaudet ja vaikeasti diagnosoitavat vammaisuuden lajit sekä niiden vaatimiin käytäntöihin ja paikalliseen soveltamiseen kaivataan

konsultaatiota koko Suomen alueelta. Verkkokonsultaation avulla tietoja voisi saada myös muualta Euroopasta tai sieltä, missä tiettyjä vammaisuuden lajeja on tutkittu. Haasteellista konsultaatiossa on tiedon oikeellisuuden varmistaminen ja siihen tarvittavan asiantuntijuuden löytyminen. Harvinaisten vammaisuuden lajien kanssa toimiminen vie paljon aikaa ja toimintaa varten täytyisi tietää, mistä luotettavaa ja ajan tasalla olevaa tietoa voi hakea.

5.2 Kunnan erityisosaaminen vammaispalveluissa

Kunnissa ei ole tarpeeksi helposti saatavilla tietoa harvinaisimmista vammaisuuden lajeista, haastavasta käyttäytymisestä tai esimerkiksi vammaisten lasten kanssa toimimisesta ja vammaisten henkilöiden koulutuksen erityistarpeista. Palveluasumisen ja tukitoimien kehittämiseen tarvittaisiin enemmän tietoa autististen, vammaisten lasten ja mielenterveysongelmaisten kanssa toimimisesta. Tehdyissä kyselyissä ja haastatteluissa vastaajat toivoivat yleisen henkilöstön koulutuksen ja konsultaation lisäksi oman neuvolatoiminnan kehittämistä. Perhetyöntekijöitä, puheterapeutteja sekä ohjausta ja neuvontaa tulisi olla saatavilla seudun tai paikkakunnan omassa peruspalvelutuotannossa nykyistä enemmän.

Terveystieteiden ja sosiaalipalveluiden vammaisuuteen liittyvä osaaminen ei kaikissa kunnissa ole tyydyttävää lääkäreiden, kotisairaanhoidon ja kotipalvelun henkilöstön, terapeuttien ja muun kuntoutushenkilöstön vaihtuvuuden tai perehtymisen puutteiden takia. Vastatakseen paremmin vammaisten henkilöiden palveluntarpeeseen omassa kunnassa ja terveydenhuollon kuntayhtymässä, verkostotyöskentelyä ja kouluttautumista tulisi olla nykyistä enemmän. Vastaajien toiveena oli, että kuntien oma perusterveydenhuolto ottaisi enemmän omaan alaan liittyvää osavastuuta hoito- ja palvelusuunnitelmien tekemisestä ja päivittäisestä. Lisäksi työtä tehtäisiin enemmän yli toimiala- ja vastuualuerajojen kokoontuvina asiantuntijaverkostoina, asiakkaiden palveluntarpeista lähtien.

Vammaispalveluista vastaavan henkilöstön toiveet täydennyskoulutuksesta vaihtelevat. Erityisesti toimintayksiköiden henkilöstöille toivotaan jatko- ja täydennyskoulutusta sijaisjärjestelyjen kautta. Koulutuksia on järjestetty säännöllisesti maakunnassa. Täydennys- ja jatkokoulutus nähdään hyvänä tapana päivittää omia tietoja. Vaikeaksi koulutukseen osallistumisen tekevät täydet työajat ja kokemus siitä, ettei aikaa jää omien työskentelytapojen kehittämiseen ja koulutuksessa saadun tiedon soveltamiseen omassa työssä.

Osto-osaaminen vammaisten henkilöiden apuvälineiden, koneiden ja laitteiden osalta sekä asunnonmuutostöiden toteuttamisessa on kehittyneintä

niissä kunnissa, joissa on mahdollista saada kustannusarvioita tai remonttien toteutusta kunnan omalta tekniseltä puolelta. Yleisesti ottaen apuvälineiden tuottajien, välittäjien tai muutostöiden tekijöiden kilpailuttaminen olisi saatava vakiintuneeksi käytännöksi. Kilpailuttamista voisi vastaajien mukaan tehdä yhteistyössä seudullisesti tai maakunnallisesti.

Asiakkaiden omia verkostoja tai vammaisjärjestöjen edustajia käytetään tukena välinehankinnoissa ja asunnonmuutostöiden toteutuksessa. Monessa kunnassa myös perusterveydenhuollon kuntoutusohjaajat, fysioterapeutit ja muu kuntoutushenkilökunta koetaan korvaamattomana apuna. Ilman osaa-vaan kuntoutushenkilöstöä asunnonmuutostöiden suunnittelu tai apuvälineiden hankkiminen olisi käytännössä usein mahdotonta.

Paikallisilta asiakasjärjestöiltä ei niinkään toivota osallistumista palveluiden tuotantoon. Toiveet kohdistuivat enemmän vapaa-ajan harrastusten, päivätoiminnan ja tukihenkilöiden saatavuuden kehittämiseen siten, että tuloksena olisi vammaisten osallistuvampi ja esteettömämpi elämä. Vammaisten vapaa-ajan osallistuminen on usein haasteellista maaseutumaisissa kunnissa pitkien välimatkojen takia, mutta myös kaupungeissa, joissa harrastusten pitäisi löytyä tarpeeksi läheltä ja niissä olisi hyvä tavata kaikenlaisia ihmisiä. Osaavista ohjaajista ja hyvin suunnitellusta toiminnasta ollaan kunnissa valmiita maksamaan. Järjestöiltä toivottiin, että ne ottaisivat aktiivisemmin selvää, minkälaiseen vammaisten kanssa tapahtuvaan toimintaan kunnissa on tarvetta.

Vammaisten henkilöiden apuvälineiden ja asuntoon asennettavien laitteiden osalta vammaisjärjestöjen perehtyneisyys on todella kiiteltävää ja tervetullutta. Toisaalta haastatteluihin vastanneet kaipaavat tutkittua tietoa siitä, mitkä laitteet ovat edullisia ja asiakkaan parantuneen toimintakyvyn kannalta hyödyllisiä käyttää.

5.3 Vammaispalveluiden sosiaalityön yksinäisyys ja verkostotyön vakiinnuttaminen hankkeilla

Vammaisten kanssa tehtävä sosiaalityö ja erityislainsäädännön mukaiset päätökset ovat harvojen vastanneiden ainoat työtehtävät. Muutamassa maakunnan suurimmassa kunnassa vammaisiin liittyvät järjestämisvastuut on keskitetty yhden työntekijän täysipäiväiseksi tehtäväksi. Vaikka tavassa organisoida palvelut ja työnjaossa ei olisikaan mitään epäselvää, usea vastaaja kokee työparin puuttumisen ja työtehtävien haastavuuden kuormittavan jaksamista ja perehtymistä. Täysiin työaikoihin, vaihtelevaan perehtymiseen vammaisten tarpeista ja vaikeaan toimenkuvaan olisi välttämätöntä saada

apua verkostoitumalla enemmän muiden alan ammattilaisten kanssa. Työ on yhteistä, joten vastaajien mielestä täytyisi voida löytää aikaa tavata useammin. Verkostoitumisella muiden maakunnassa vastaavista asioista päättävien työntekijöiden kanssa vastattaisiin usealta uupuvan työparin tarpeeseen.

Myös työnohjausta ajatellen työparin ja vertaistuen puuttuminen ovat haaste työkyvyn ylläpitämiselle ja jaksamiselle. Verkostojen käytössä on tärkeää, että konsultoitavat henkilöt olisivat ennestään tuttuja ja luotettavia. Edellytys esimerkiksi verkkokonsultaation onnistumiselle on juuri se, että verkostoon kuuluvat ihmiset tunnetaan edes yksittäisten tapaamisten kautta henkilökohtaisesti ja heidän toimintatapojaan voi tarvittaessa arvioida kriittisesti.

Kyselyyn vastanneet kaipasivat seudullisia ja maakunnallisia koulutustilaisuuksia ja työnohjausta työntekijöille sekä yleisesti enemmän seudullista yhteistyötä. Kokemusten ja hyvien käytäntöjen vaihto koetaan tärkeäksi. Käynnissä olevien hankkeiden hallinnointiin kaivattiin suunnitelmallisuutta, ja tutkimustiedon kokoamista ja tiivistämistä yhteen tulisi lisätä. Erityisasiantuntijuuden saatavuuden parantamista ja keskittämistä maakunnassa tulisi tapahtua. Täydennyskoulutusta tulisi suunnitella ja toteuttaa seudullisesti tai maakunnallisesti.

Yleensä sosiaalialan käytäntöjä tarkasteleviin ja kehittäviin hankkeisiin olisi vastaajien mukaan saatava käyttäjäystävällinen näkökulma. Tämä tarkoittaa sitä, että hankkeen työntekijöitä tulisi olla helppo lähestyä ja hankkeen myötä kerääntyvän tiedon täytyisi aidosti olla saatavilla. Lisäksi tiedon täytyisi olla luonteeltaan sellaista, että se hyödyttää arjen tehtäviä.

Usein hankkeiden kautta tulevat kyselyt ja yhteydenotot kuormittavat entestään täyttä työaika. Hankkeiden myötä saatava hyöty ja mahdollisuus kehittää oman työn käytäntöjä pitäisi olla kaikkien kuntien saatavilla.

Käynnissä olevaan Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen SOSKES-hankeeseen, johon osa vastaajista oli nimetty kuntien yhteyshenkilöiksi, ollaan valmiita panostamaan. Hankkeelta odotetaan apua arjen tehtävissä selviytymiseen vertaistuen, vammaisuuteen liittyvän tiedon, hyödyllisten yhteystietojen ja tiedonhaun kanavien kokoamisessa. Jos tieto liittyen johonkin yksittäiseen ongelmaan ei ole tarpeeksi nopeasti saatavilla tai sen oikeellisuuteen ja ajanmukaisuuteen kohdistuu epäilyksiä, verkostokonsultaatio on sosiaalityön käytäntöjen kannalta hyödytöntä.

Verkostotyöskentelyssä hyödyllisinä koetaan nettipäiväkirja- ja keskustelupalsta-tyyppiset alueet, joihin kirjaudutaan nimellä ja joihin tietoa voi itse

täydentää omalla tiedolla siitä, mitkä yhteydet ja minkälaiset tiedot ovat oleellisia palveluihin liittyvän päätöksenteon kannalta ja mitkä eivät.

Haasteena hankkeiden kannalta on aiheessa ja ajassa pysyminen. Vastaajat ovat sitoutuneita verkostoihin, joihin heitä on pyydetty asiantuntijoina mukaan, mutta suhtautuminen hankkeiden jatkuvuuteen ja todellisiin hyötyihin on kriittistä. Usein hankkeet luovat jotain uutta, mutta tulosten päällekkäisyys ja useissa tapauksissa lyhytaikaisuus eivät välttämättä auta selventämään asioita, kuten alun perin on ollut tarkoitus.

Palveluissa käytettävissä olevan tiedon täydentämisen lisäksi tiedon oikeellisuus tulee usein haastatteluissa esiin. Tiedon oikeellisuuden ja käytäntöjen laillisuuden ongelmaan voisi saada helpotusta yhteisillä, jatkuvilla foorumeilla, joissa edelliset asiaan liittyvät pohdinnat olisivat koko ajan saatavilla. Oppiminen tapahtuisi siten vakiintuneessa ympäristössä, joka mukautuu muuttuviin olosuhteisiin ja johon tieto kerääntyy.

6 AMMATTITAITOISEN TYÖVOIMAN SAATAVUUS JA OPPILAITOSYHTEISTYÖ

Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus kaikkiin maakunnan kuntiin on tulevaisuudessa huomattavasti vaikeampaa kuin nykyisin. Nykyisen henkilöstön ikääntyneisyys, nuorten haluttomuus vammaistyyöhön ja alan erityisen matala palkkataso tuovat ongelman kärjistetyksi esiin seuraavan kymmenen vuoden aikana. Tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseksi yhteistyötä alan oppilaitosten ja työelämän kesken tulee tiivistää. Koulutuskysymyksinä nousevat sekä nykyisen henkilöstön täydennyskoulutus että uuden henkilöstön saaminen ja kouluttaminen. Ristiriitoja työtehtävien vastaavuudessa koulutustasoon, työssä kehittymismahdollisuuksissa ja perehdyttämisessä tulisi olla mahdollisimman vähän. Myös kunta- ja palvelurakenteen uudistus edellyttää koulutuksen uudistamista.

6.1 Pysyvän henkilöstön saatavuus

Lähihoitajia on ollut saatavilla kuntien omiin yksiköihin tähän asti riittävästi. Myös sosiaalityöntekijöitä on tämän selvityksen mukaan toistaiseksi löydyntyydyttävästi, mutta vammaispalvelut ovat sellainen osa-alue, jossa työ pitää oppia tekemisen kautta. Asiantuntemusta ei siten kerry ilman käytännön työtä, vastuunottoa, asiakkaiden kohtaamista tai perehtymistä vammaisuuteen ja tarpeisiin. Työtehtävien paljous sosiaalityössä koettiin sellaiseksi tekijäksi, että seuraajia tai sijaisia omiin tehtäviin on vaikea löytää. Tämä oli eri-

tyisen vaikeaa sellaisilla kunnissa, joihin on pitkä matka maakuntien isomista keskuksista. Ohjaajia toimintayksiköihin, kuten työ- ja päivätoimintakeskuksiin ja asuntoloihin, on löytynyt kohtalaisesti. Työn jatkumisen epävarmuus kuntien tämänhetkisessä tilanteessa ja henkilöstön suuri vaihtuvuus puhuttivat vastaajia.

6.2 Sijaisuudet ja henkilökohtainen avustajatoiminta

Henkilökohtaiset avustajat, omaishoito ja omaishoitajien loma-ajat puhuttivat paljon. Olisi välttämätöntä löytää toimiva malli henkilökohtaisten avustajien tehtävien hallinnointiin, työnohjaukseen ja saatavuuteen. Vastaajat kokivat tärkeäksi myös omaishoitajien sijaistoiminnan luotettavuuteen panostamisen. Kalliita, epävarmoja, yksityisiä tai tilapäisiä asumispalveluita ei haluttaisi ostaa omaishoitajien lomien ajaksi.

Henkilökohtaisten avustajien ja omaishoitajien soveltuvuus työtehtäviin ja työnohjaus ovat asioita, joihin toivottiin varmempaa ja keskitetympää otetta kuntien taholta. Vaikka lainsäädännössä henkilökohtainen avustaja on työsuhteessa suoraan vammaiseen henkilöön, eivät he kovinkaan usein selviä työnantajan vastuista ongelmista. Vammaisten kanssa tehtävän työn tukemiseen kaivattiin maakunnallista tai seudullisia malleja, joihin sisältyisi soveltuvan ja saatavilla olevan henkilöstön välitys ja tehtävien hallinnointi. Monessa kunnassa henkilökohtaisten avustajien palkkausta hallinnoidaan tilitoimistoilla. Tätä ei kuitenkaan koeta riittäväksi toimeksi palveluntarpeeseen vastaamisessa. Myönnettyillä tuntimäärillä ei aina voida huolehtia kaikesta palveluntarpeesta. Vaikka myönteisiä avustajapäätöksiä tehdään, on soveltuvien henkilöiden löytäminen usein hyvin vaikeaa, epävarmaa ja vie paljon aikaa.

Sijaisia toimintayksiköihin, erityisesti palveluasumisen tukeen ja kotipalveluun, on jo nykyisenkaltaisessa tilanteessa vaikea saada monessa pienemässä ja syrjäisemmässä kunnassa. Arvioitu tuleva tarpeiden kasvu rakennemuutoksen, väestöpohjan ikääntymisen ja palveluiden uudelleenorganisoimisen myötä todennäköisesti pahentaa ongelmaa entisestään.

6.3 Oppilaitosyhteistyö

Kuntien toimintayksiköissä on ollut harjoittelijoita eri oppilaitoksista lähes poikkeuksetta. Lähihoitajien ja toimintayksiköissä työskentelevien ohjaajien osalta oppilaitosyhteistyö koetaan hyväksi. Harjoittelijoiden ohjaamiseen ollaan kunnissa sitoutuneita jatkossakin. Harjoittelijoita toivottiin työpaikoille jatkossakin, sillä harjoittelu on hyvä keino luoda yhteyksiä tuleviin

työnantajiin ja työpaikoille taas keino varmistaa tulevan työvoiman saanti. Pitkät välimatkat oppilaitosten ja harjoittelupaikkojen välillä koetaan ongelmallisiksi. Harjoittelijat pienimmissä ja koulutuspaikkojen suhteen syrjäisimmissä kunnissa ovat yleensä kotoisin seudulta.

Sosiaalityössä opiskelijoiden harjoittelujaksoille ja sijaisuuksien ajaksi työllistämisen tekee haastavaksi ohjauksen vaikeus ja ajan puute. Vammaispalvelun sosiaalityö ei kiinnosta kokemusten mukaan kovinkaan paljoa opiskelijoita. Työhön tulisi perehtyä tekemällä työtä, mutta yhteyksissä korkeakouluihin löytyy paljon kehittämistä.

Oppilaitosyhteistyötä vammaispalveluihin liittyen on kunnissa tehty kohtalaisesti. Esteettömyys-, asiakasmäärä- ja tarvekartoituksia on tehty lähinnä ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden opinnäytteinä ja projekteina. Haastatellut toivoivat kuntien vammaisten tilanteeseen liittyviä opinnäytetöitä lisää. Kunnista löytyisi myös yliopistolliseen tutkimukseen soveltuvia tutkimusaiheita, joiden toteuttaminen tukisi vammaispalveluiden käytäntöjä. Sopivien henkilöiden löytäminen tutkimusten tekemiseen, aikataulujen laatiminen, töiden ohjaaminen ja yhteisymmärrys tutkimusten tavoitteista koetaan vaikeiksi sovittaa yhteen.

7 RESURSSIEN JAKAANTUMINEN

Kuntien vammaispalveluihin käytetyt määrärahat asukasta kohti vaihtelivat kovasti kunnan ja ajankohdan mukaan. Seuraavassa taulukossa on esitetty vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien kustannukset asukasta kohden maakunnan kunnissa vuosina 2000–2004.

Taulukko 1: Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien kustannukset vuosina 2000–2004 Keski-Suomen kunnissa, euroa/asukas

	2000	2001	2002	2003	2004
Koko maa	27,4	31,5	33,4	36,2	38,9
Keski-Suomi	27,8	31,8	33,9	36,9	44
Hankasalmi	45,7	54,7	58,9	47,8	57
Joutsa	6,3	10	6,5	6,3	4,9
Jyväskylä	28,5	33,2	35,9	34,2	44,7
Jyväskylän mlk	26,2	30,3	23	42,1	44,8
Jämsä	26,6	21,2	36	47,2	41,9
Jämsänkoski	30,1	31	35,5	39	43,3
Kannonkoski	14,6	23,7	22,2	10,4	13,5
Karstula	8,1	31	26	21,8	93,9
Keuruu	25	26,9	23,8	22,8	26,2
Kinnula	8,7	23,1	21,4	21,3	21,7
Kivijärvi	14	16,6	20,4	20,8	22
Konnevesi	18,8	27,3	20,9	21,7	11,4
Korpilahti	32	38,9	47,2	57,6	67
Kuhmoinen	28,7	38	38,4	38,2	42,3
Kyyjärvi	19	13	7,3	6,3	4,8
Laukaa	45,7	50,1	55	57,3	73,2
Leivonmäki	35,9	39,1	52,4	49,1	69,6
Luhanka	11,9	19,6	25,2	32	28,1
Multia	16,2	19,5	57,7	44,6	82,5
Muurame	19,8	35,3	39,4	42,2	42,3
Petäjävesi	18,2	24,2	27,4	25,7	26,9
Pihtipudas	29,1	31,9	44	42,6	57,4
Pylkönmäki	48,7	29,4	29,6	34,5	41,6
Saarijärvi	12,6	16,7	18,9	23,7	33,7
Sumiainen	5,9	7,5	6,9	5,5	8,5
Suolahti	31,5	31,3	34,4	33,5	34,6
Toivakka	23,9	35,9	19,1	19,6	27,8
Uurainen	19,3	26,4	34,4	51	42,3
Viitasaari	40	34,5	43	40,9	28,1
Äänekoski	37,9	37,1	36,5	37,5	40,4

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKANet 2005–2005

Keski-Suomen 15 kunnan yhteisen sosiaaliasiamiehen keräämien kuntatietojen mukaan vuodelle 2006 oli varattu edelliseen vuoteen verrattuna vähemmän määrärahoja, vuonna 2005 tuntuvasti kasvaneista menoista huolimatta.

Taulukko 2: Kuntien talousarvioissa vammaispalveluihin varatut määrärahat vuosina 2005–2006 sekä vuoden 2005 toteutuneet määrärahat (15 kuntaa)

Kunta	Vpl-määrärahat, ta 2005	Toteutuneet Vpl-määrärahat 2006	Vpl-määrärahat, ta 2006
Hankasalmi	947 200	1 108 137	979 020
Jyväskylä	9 986 000	10 429 000	9 426 200
Jyväskylän mlk	1 370 825	1 955 954	1 800 199
Jämsänkoski	706 800	844 109	794 050
Korpilahti	431 242	392 566	360 929
Kuhmoinen	82 830	95 000	44 050
Laukaa	1 180 210	1 233 092	1 209 020
Leivonmäki	113 036	131 071	125 989
Muurame	480 620	527 016	525 520
Petäjävesi	266 570	280 462	224 150
Pihtipudas	330 547	438 344	257 326
Viitasaari	273 780	360 547	183 825

Lähde: Sosiaaliamiehen kuntakysely asiamiehen vuoden 2005 kertomusta varten

Vähennyksestä palveluntarpeissa ei ole kysymys, jos katsoo yleistä palvelunmäärien kehitystä liitteestä n:o 1 ja vertaa niitä selvitystä varten vastanneiden käsityksiin palveluntarpeiden kiistämättömästä kasvusta.

Syynä varattujen määrärahojen pienenemiseen on todennäköisesti tehdyt selkeyttämiset palveluiden myöntämiskriteereissä, sekä erityisesti suurissa kunnissa tehty palvelujen uudelleenorganisointi ja säästötoimet. Yksityisten, usein kalliimpien palveluiden ostaminen on vähentynyt erityisesti kuntien oman palveluasumisen tukitoimien lisäämisen myötä. Myös tilastoinnin erot kunnittain ja vuosittain rajanvetojen ja vastuiden uudenlaisen jakamisen myötä selittävät heittoa määrällisissä mittareissa.

Kuntien määrällisesti kasvanut palveluntarve johtuu myös aiemmin tehdyistä, parhaillaan toteutumassa olevista päätöksistä pyrkiä palveluntuotannossa kohti vammaisten itsenäisempää asumista ja elämää. Muuttuneisiin asumisen tarpeisiin vastataan rakentamalla uutta asuntokantaa ja muokkaamalla kunnan rakennuskantaa paremmin soveltuvaksi uudennlaisille tukitoimille. Erityisesti kehitysvammaisille suunnatuissa asumispalveluissa on tapahtunut selvä rakennemuutos. Tämä käy ilmi mm. liitteen n:o 1 tilastotaulukoista 7, 9 ja 10 asiakasmääriä koskevista tiedoista, sekä selvitystä varten tehtyyn

haastatteluun ja kyselyyn vastanneiden arvioista palveluntarpeiden muutoksesta.

7.1 Resurssien riittävyys vammaispalveluissa

Resurssit ovat toistaiseksi riittäneet useimmissa kunnissa tyydyttävästi lakisääteisiin palveluihin. Tämä on osaksi turvattu myöntämisperusteiden kiristämällä lisääntyneen tarveharkinnan ja lisääntyneiden palveluntarvearviointien myötä.

Siirtyminen sosiaalihuoltolain mukaisiin kuljetuksiin on huonontanut monien asiakkaiden asemaa kunnissa vähentyneiden kuljetusten ja tehtävien tarvearviointien myötä. Kuntien talouden kannalta toimenpiteet ovat usein perusteltuja ja välttämättömiä. Resurssit tulisi joka tapauksessa ohjata eniten tukea tarvitseville. Kohtelun tulisi olla tasa-arvoista samanlaisessa tilanteessa oleville, asuinkunnasta riippumatta.

Tarpeiden ja järjestämisvastuiden kasvaessa, mutta käytettävien resurssien pysyessä ennallaan erityisesti kuljetuspalveluiden, asunnonmuutostöiden, apuvälineiden ja tukitoimien, kuten henkilökohtaisten avustajien suhteen tarveharkinta on jatkuvaa. Toistuvat tarpeen arvioinnit syövät pahimmassa tapauksessa asiakkaiden ja työntekijöiden välistä luottamusta kielteisten päätösten ja keskinäisen epäilyn myötä. Kuitenkin suuri osa vammaisista on erityisen tuen tarpeessa ja siten tulehtuneet välit tuen tarjoajiin voivat olla toimintakyvyn säilymisen ja itsenäisen selviämisen kannalta tuhoisia.

Vaikka esimerkiksi kuljetuspäätöksissä asiakas jäisikin tilanteeseen, etteivät vaikeavammaisuuden kriteerit yksiselitteisesti hänen kohdallaan täyty, olisi kuntien vastattava avuntarpeeseen riittävillä tukitoimilla niiden osalta, jotka eivät tule toimeen ilman ulkopuolisten apua. Kuljetuspalveluiden yhdistämisestä koettiin olevan hyötyä ennen kaikkea suurissa ja kaupunkimaisissa kunnissa. Asiointikuljetusten linjaverkoston suunnittelu ja asiakkaiden kanssa kyytien yhdistämisestä neuvottelemisen koetaan haasteellisimmaksi erityisesti harvaan asutuissa kunnissa. Haja-asutus luo haasteita kyytien yhdistelemisen tarkoituksenmukaisuudelle ja asiakkaiden kannalta kohtuulliset odotusajat voivat olla uhattuina.

Palveluntarpeiden laiminlyönti ja myöntämisperusteiden kiristäminen voivat johtaa tilanteeseen, jossa kustannukset siirtyvät muualle, mutta ovat vastaavasti suurempia ja vaativat enemmän tukitoimia. Vastaajilla on huoli nykyisten kuntien rahoituksen riittämättömyydestä kattamaan väestön vanhenemisestä ja palvelurakenteen uudistamisesta johtuvaa tarvetta.

Asunnonmuutostöihin ja apuvälinehankintoihin resursseja on riittänyt kunnissa vaihtelevasti. Usein kustannustehokkuuden kannalta paras tilanne on vastaajien mukaan niissä kunnissa, joissa muutostöiden tekijät ja apuvälineiden välittäjät ovat lähellä ostajia ja kunnan henkilöstön tiedossa.

7.2 Henkilöstöresurssit ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

Haastatteluihin vastanneiden mukaan palveluasumiseen kaivataan useimmissa kunnissa kipeimmin henkilöstöresursseja. Myös henkilökohtaisille avustajille täytyisi voida myöntää enemmän tuntimääriä. Asumisen tukitoimilla ja avustajiin ja sijaishuoneisiin suunnitelmallisesti kohdennetulla varoilla voitaisiin parantaa palveluntarpeeseen vastaamista kunnan omana palveluna. Tämä on linjassa liitteestä n:o 1 löytyvien tietojen kanssa asumispalveluiden määrällisestä kasvusta, erityisesti kehitysvammaisten osalta, mutta myös kyselyssä ilmenneistä toiveista siitä, minkälaisia palveluita kunnan tulisi tulevaisuudessa tarjota enemmän. Myös sosiaalityöntekijöiden työtehtäviin tarvittaisiin joissakin tapauksissa enemmän vastuiden jakoa lisättyjen henkilöstöresurssin myötä esimerkiksi tehtävien hallinnoinnissa ja suunnittelussa. Ratkaisu voisi löytyä joidenkin tehtävien ja toimintojen yhdistelemisestä ja uudesta työnjaosta seudullisesti.

Selvitystä varten kerätystä aineistosta käy ilmi, että työllistämiseen ja asumiseen lisättävillä tukitoimilla, päivä- ja tukihenkilötoiminnan lisäämisellä, palvelurakenteen yhteisellä suunnittelulla seudullisesti tai maakunnallisesti, ja kunnan sisäisellä yhteisen näkemyksen löytymisellä saadaan aikaan kustannustehokkaita ja tasokkaita palveluja. Tämä edistää vammaisten henkilöiden itsenäistä elämää ja selviytymistä. Taustalla on epäilemättä tahto tuottaa asumispalvelujen tukitoimet ja kotihoito siten, että vammaiset voisivat asua mahdollisimman paljon kotona ja itsenäisesti. Parhain tilanne on kunnissa, joissa sosiaalipalvelujen, perusterveydenhuollon ja opetuspalveluiden vastuut ovat selvät ja tieto kulkee katkeamatta. Sellaisissa kunnissa voidaan keskittyä palveluiden järjestämiseen tarpeiden mukaisesti.

Esteenä tiedon kululle ovat täydet työajat ja vastualueiden ja työnjaon kehittämiseen riittämätön työaikaresurssi. Yhteistyön tiivistäminen kunnan sisällä olisi välttämätöntä toimialojen ja vastualueiden välillä, sillä ainoastaan omien vastuiden tuijottaminen ei johda kenenkään kannalta parhaaseen lopputulokseen.

7.3 Harkinnanvaraiset palvelut

Vammaisille henkilöille suunnattuja tarveharkintaisia palveluita on vaikea, joskaan ei mahdoton, tarjota nykyrahoituksella kunnan omana toimintana. Haastatellut toivoivat eniten räätälöityjä, valmiita tarjouksia vammaisjärjestöiltä ja yksityisiltä palveluntuottajilta. Palveluiden tuotteistaminen vaatisi enemmän yhteistyötä ja yhteistä näkemystä siitä, mikä on tarpeellista ja taroituksenmukaista palveluiden hinnan, vaativuuden ja laadun suhteen.

Kaikkia uusimpia sovellutuksia ja tekniikkaa ei voi ottaa käyttöön niiden hinnan takia, sillä vaarana on helposti myös kysynnän kasvu. Vastaajat arvelivat usean teknologisen sovellutuksen maksavan itsensä takaisin tarkoituksemukaisena. Joillakin sovellutuksilla voisi säästöjen lisäksi saada tuloksia myös vammaisten parantuneesta elämänlaadusta ja siten tyytyväisemmistä asiakkaista.

Kyselyyn vastanneet toivoivat ajantasaista ja koottua tietoa mahdollisuuksista uudenlaisten kommunikaatiomenetelmien ja teknologian käyttöönotossa. Koulutusta, konsultaatiota ja tietoa esimerkiksi etätulkkauksen mahdollisuuksista, kommunikaatiolaitteista, niihin liittyvistä ohjelmista ja vaihtoehtoista kaivataan. Paras tapa organisoida koulutukset olisi vastaajien mukaan niiden sisällöstä riippuen seudullisesti tai maakunnallisesti. Koulutus- ja esitelytilaisuuksiin olisi hyvä saada asiantuntijoita, joilla on laaja tieto ja kokemus markkinoilla olevista välineistä ja laitteista.

Myös tulkkipalveluiden kilpailuttamisella katsotaan löytyvän helpotusta tilanteeseen, jossa tulkausta tarvittaisiin enemmän kuin mitä voidaan myöntää. Erityisesti puhevammaisille henkilöille tulkkeja on vaikeaa löytää.

8 MAAKUNNALLISTEN JA SEUDULLISTEN MALLIEN KEHITTÄMINEN VAMMAIS-PALVELUIDEN SOSIAALITYÖSSÄ

Tätä esiselvitystä varten kerätystä aineistosta voi lukea vammaispalveluiden tarpeisiin vastaamisen olevan tulevaisuudessa haasteellista. Parhaimmaksi tavaksi toimia tulevaisuudessa koetaan kunnissa oman palvelurakenteen kehittäminen peruspalveluissa ja sen kytkeminen yhteen seudullisen ja maakunnallisen palveluntuotannon kanssa.

Erityisosaamista vammaispalveluissa tulisi olla saatavilla maakunnassa tarpeeksi liittyen erityislainsäädäntöön, tietoon vammaisten tarpeista tai taitoon toimia vammaisten henkilöiden tukena. Etuja koetaan saavutettavan

käytäntöjen yhtenäistämisellä ja erityisosaamisen turvaamisella suuremmalla väestöpohjalla joidenkin palveluiden osalta. Seudullisen yhteistyön ja työn- jaon kehittämisen koetaan olevan sujuvien palveluiden taustalla.

Osalla maakunnan kunnista ei kuitenkaan ole selkeää seudullista kehityssuuntaa. Vastauksista nousee esille toive siitä että, joidenkin palvelujen suunnittelu ja toteutus maakunnallisesti voisi lisätä peruspalveluiden saatavuuden varmuutta.

8.1 Yhtenäisempiä käytäntöjä sujuvien palveluiden taustalla

Valtioneuvoston selonteossa vammaispolitiikasta todetaan vammaisille henkilöille kohdennettavien palvelujen olevan välttämättömyys ja mahdollistaja. Niitä tarvitaan, jotta vammaiset voivat elää itsenäistä elämää ja osallistua yhdenvertaisesti. Vastuu vammaisten henkilöiden tarvitsemien palveluiden ja tukitoimien järjestämisestä jakautuu useammalle taholle. Tämä tekee palvelujärjestelmästä hajanaisen ja vaikeasti hallittavan palvelun käyttäjälle. (STM 2006:9)

Tätä selvitystä varten tehtyihin haastatteluihin vastanneet kunnan vammais- ja palveluiden vastuhenkilöt ovat yhtenäisempien käytäntöjen kannalla vammais- ja palveluiden käytännöissä, myöntämisperusteissa ja elinoloja koskevan tiedon keräämisessä. Kunnan toimijoiden vastuullisuus ja toiminnan sujuvuus on pitkälti sen taustalla, kuinka hyvät edellytykset vammaisilla on elää elämänsä kuntalaisena. Vammais- ja palveluiden yhtenäisten käytäntöjen suunnittelu on siten erittäin perusteltua ja tämän hankkeen kannalta tarpeellinen tehtävä.

Haastatteluissa korostuvat vastaajien pohdinnat siitä, kuinka laaja ja kattava palvelusuunnitelman tulisi olla. Jos yhtenäiset käytännöt palvelusuunnittelussa ovat mahdollisia, täytyy ensin olla tieto siitä, mitä palvelusuunnitteluun ja palveluohjaukseen kuuluu. Vammais- ja palveluiden kehittäminen ja suunnittelu, sekä verkostoissa toimiminen tulisi olla osa sosiaalityön tehtäviä. Tällä tavoin vältettäisiin toisten alan toimijoiden kanssa samanaikainen, päällekkäinen työ, joka kuormittaa peruspalvelurakennetta.

Vammaisten henkilöiden oikeudet osallisuuteen, esteettömyyteen, itsenäiseen päätöksentekoon ja aktiiviseen vapaa-aikaan liikunnan ja kulttuurin parissa mainitaan valtioneuvoston selonteossa. Uuden lainsäädännön laatiminen varmistaa edellä mainittujen oikeuksien toteutumista. Vammaispolitiikan tulevaisuus korostaa kuntien peruspalveluiden sosiaalityön ja perus-

terveydenhuollon asemaa vammaisten henkilöiden tukitoimien ja palveluohjauksen kehittämisessä.

Erityisesti oikeudet kuljetuspalveluihin, henkilökohtaisiin avustajiin ja tulkaukseen tulevat olemaan kunnallisen palvelurakenteen tulevaisuuden haasteita. Näihin haasteisiin voisi vastata Keski-Suomen kuntien vammaispalveluiden osalta maakunnallisesti. Maakunnallisessa palvelurakenteen suunnittelussa korostuu tieto paikallisista oloista ja siitä, minkälaiset ratkaisumallit ovat edullisia ja välttämättömiä.

Palveluiden oikeudenmukaisuus puhuttaa kunnissa. Tätä keskustelua oikeudenmukaisuudesta olisi aiheellista laajentaa maakunnan tasolle. Maakunnan yhteinen käsitys siitä, mikä on missäkin tilanteessa riittävä ja kohtuullinen tukitoimi, voisi auttaa vammaispalveluiden sosiaalityön ammattilaisia toteuttamaan työn käytäntöjä. Toisaalta haasteena on paikallisten elinolojen ja tilanteiden ymmärtämisen ja päätöksenteossa huomioonottamisen välttämättömyys.

8.2 Tiedonkulun parantaminen ja osaamisen tekeminen näkyväksi

Vammaisten osallisuutta ja ympäristön esteettömyyttä voitaisiin parantaa uudenlaisen teknologian käyttöönoton avulla. Keski-Suomen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa mainitaan vammaispalvelut yhtenä kehittämisalueena tavoitteissa, joilla pyritään kiinteämpään palveluverkostoon kuntien yhteistyönä ja tiedonkulun kanavien saatavuuteen kaikille.

Tätä esiselvitystä varten kerätystä aineistosta käy ilmi, että kuntien työntekijöillä on toiveita parantaa keskinäistä tiedonkulkua erilaisista saatavilla olevista palveluista, tukitoimista ja apuvälineistä. Koulutusta ja konsultaatiota vammaisten tarpeista, sekä niihin vastaamiseen käytettävistä menetelmistä saataisiin järjestettyä paremmin, jos niihin käytettäisiin edistyneitä kommunikaatiomenetelmiä ja tieto olisi kaikkien ammattilaisten saatavilla. Tiedon lisääntyessä myös vammaispalveluiden asiakkaiden asema parantuisi, sillä laadukkaampien palveluiden lisäksi ohjauksella voitaisiin tukea asiakkaiden itsenäisempää ja osallistuvampaa elämää.

Yleensä verkostot ja tietotaito ovat käytössä sosiaalityön sisällä, mutta haasteellisinta on seuraajien ja sijaisten kouluttaminen. Tietotaidon tekeminen näkyväksi, tiedon välittäminen ja kokoaminen koetaan maakunnassa tärkeäksi.

Oppilaitosyhteistyölle toivotaan suurempaa käytännön merkitystä ainakin sosiaalityön käytäntöjen tutkimuksen kautta. Oppilaitosyhteistyölle uusien kanavien löytämistä ja kuntien työvoimatarpeista tiedottamista ei välttämättä koeta sosiaalityöntekijöiden työtehtäväksi. Vastuuta saatavilla olevasta työvoimasta ja koulutuksesta tiedottamisesta voisi sitä vastoin keskittää maakunnallisesti. Verkostoituminen ja yhteinen konsultointi muiden hankkeiden ja tutkivien tahojen kanssa, kuten Stakesin, Soskes-hankkeen, Itä-Suomen vammaispalveluprosessien ja palvelusuunnittelun selkiyttäminen -hankkeen, tai Uudenmaan tulkkipalveluiden kanssa voisi myös tuoda käytännön tukea palveluiden tiedostavampaan järjestämiseen.

8.3 Voiko yhdessä järjestämällä saada enemmän aikaan?

Puitelaissa kunta- ja palvelurakennemuutoksesta (Eesitys 28.6.06, 1 §) korostuvat palvelujen saatavuus, laatu ja rahoitus maan kaikissa osissa, asukkaiden perusoikeudet ja yhdenvertaisuus palvelujen saamisessa ja kunnan asukkaiden itsehallinnon toimintaedellytykset. Lakiesityksen 4 § mainittavissa keinoissa kuntarakennetta on tarkoitus vahvistaa kokoamalla kuntaa laajempaa väestöpohjaa edellyttäviä palveluja ja lisäämällä kuntien yhteistoimintaa.

Tavoitteena on varmistaa koko maassa laadukkaat ja kansalaisten saatavilla olevat palvelut. Palvelurakenteen on oltava kattava ja taloudellinen ja sen on mahdollistettava voimavarojen tehokas käyttö. Toiminnan tuottavuutta parannetaan myös tehostamalla kuntien toimintaa palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa sekä vahvistamalla pääkaupunkiseudun ja muiden yhdyskuntarakenteellisista ongelmista kärsivien kaupunkiseutujen toimintaedellytyksiä.

Puitelain kanssa samansuuntaisia toiveita esitettiin myös tätä selvitystä varten kerätyssä aineistossa vammaispalvelujen tulevasta järjestämisestä. Eri-tyispalveluiden järjestämiseen moni seutu maakunnassa on väestöpohjaltaan ja tarpeiltaan riittämätön. Palvelut on turvattava kaikille niitä tarvitseville. Siksi maakunnallista kehittävää otetta tarvitaan vammaispalvelujen sosiaalityöhön. Innovatiivisuutta on nykytilanteessa vaikea löytää kuntien henkilöstön täysien työaikaresurssien takia. Usea haastatelluista toivoo oman kunnan peruspalveluiden henkilöstölle parempaa perehtymistä ja kouluttautumista.

Toiveiden taustalla on laadukkaampi ja kiinteämpi peruspalveluiden seudullinen järjestäminen. Seudullinen järjestäminen toisi kustannustehokkuuden lisäksi myös mahdollisuutta arvioida ja kehittää uudelleen sosiaalityön, koti-

palvelun ja perusterveydenhuollon välistä työnjakoa. Maakuntaan toivotaan enemmän yhteistä näkemystä tulevasta suunnasta vammaisten henkilöiden tukitoimien ja itsenäisemmän elämän varmistamiseksi.

Joidenkin palvelutarpeiden kartoittaminen ja kilpailuttaminen yhdessä maakunnallisesti olisi tärkeää palvelujen saatavuuden varmistamiseksi. Kilpailuttaminen edellyttää kuntien yhteistyötä palveluntuottajien ja vammaisten kanssa työskentelevien asiantuntijoiden kesken. Huoli kuntalaisten äänen katoamisesta palveluiden suunnittelussa ja ohjauksessa on palvelurakenteen uudistusta toteuttaessa aiheellista tuoda esiin. Tämä hankkeen puitteissa on oleellista kysyä, kuinka tulevaisuudessa voidaan sovittaa yhteen pienten ja suurten kuntien edut vammaispalveluiden järjestämisessä.

9 AINEISTON POHJALTA NOUSSEITA EHDOTUKSIA KEHITTÄMISHANKKEEN TOIMINNALLE

Tässä selvityksessä on keskeistä se, että seuraaviin toimiin on kunnissa tarvetta ja kerätyn aineiston pohjalta olisi suositeltavaa hankkeen puitteissa:

- Aloittaa vammaispalveluiden sosiaalityön säännölliset ja ennalta sovitut työkokoukset, joilla luotaisiin tarvittavaa tilaa ja mahdollisuuksia jakaa kokemuksia arjen työstä, saada tietoa hyvistä käytännöistä ja pyrkiä tiedon vaihtamisen pohjalta kehittämään maakuntaan yhteisiä käytäntöjä vammaisille suunnattuihin palveluihin osana vammaispalveluiden sosiaalityön työnkuvaa. Toivottavaa olisi yhteisenäisen linjan löytyminen siten, että se takaisi sujuvampia palveluita ja turvaisi palveluntuotannon verkostot, jotka vastaavat tarpeisiin kaikille vammaispalveluita tarvitseville.
- Työkokouksiin tulisi löytää sellainen ohjelma, että kokouksiin osallistumisesta on hyötyä vammaispalveluiden sosiaalityön arjen käytännöissä. Kokouksissa voisi olla edustettuina teeman mukaan myös oppilaitokset, palveluja tuottavat yritykset ja järjestöt, jotta mahdollisuudet ohjautua jatko- ja täydennyskoulutukseen, luoda kontakteja ja hyödyntää tarjottuja palveluita olisivat paremmin taattuina kuntien työntekijöille.
- Nimetä hankkeen yhteyshenkilöt maakunnan kuntiin, vammaisjärjestöihin, palveluita tuottaviin yrityksiin ja oppilaitoksiin. Kunnan edustajan tulisi olla kokouksissa kuitenkin se, jolle verkostoitumisesta kokouksen kulloisenkin teeman mukaan on eniten hyötyä käytännön työssä.

- Löytää yhdessä palvelusuunnitteluun ja palvelusuunnitelmien tekoon yhtenäisiä, toimivia malleja siten, että kunnan ja muiden palveluntuottajien vastuut ja asiakkaiden oikeudet olisivat kaikille osapuolille mahdollisimman yksiselitteisiä. Esteettömyyden ja osallisuuden näkökulmaa tulisi saada kuntien alueella tapahtuvaan palveluntuotantoon.
- Etsiä jatkuvasti ja pitkällä tähtäimellä maakunnan yhtenäistä linjaa sosiaalihuoltolain ja erityislakien tulkintoihin ja käytäntöihin. Järjestää tarvittaessa koulutusta kuntien henkilöstölle lain tulkinnoista, olemassa olevista käytännöistä ja uudesta vammaislaista, sekä siitä kuinka lakimuutos tulee muuttamaan palveluntuotannon prosesseja.
- Kerätä ja jakaa tietoja kuntien asumisyksiköiden, niin kunnan omien kuin yksityisten palveluntuottajien, kyvyistä vastata nykyisiin vammaisten kuntalaisten asumistarpeisiin ja luoda yhdessä ratkaisuehdotuksia väestöpohjan muutosten tuomiin haasteisiin.
- Saada kuljetuspalveluiden osalta kuntien erityispiirteet ja paikalliset tarpeet yhteen linjaan maakunnallisten kuljetuspalveluiden järjestämisen kanssa siten, että välimatkat, kyytien tarve, kyytien mahdollinen yhdistäminen ja lainsäädäntö olisivat mahdollisimman hyvin otettu huomioon kuljetuspalvelupäätöksiä tehtäessä.
- Rakentaa maakunnan tai seutujen yhteinen henkilöstövälitys henkilökohtaisille avustajille sekä toimintayksiköiden ja omaishoitajien sijaisille, jotta avustajien ja sijaisten työn hallinnoinnin ja saatavuuden ongelmat eivät kuormittaisi kuntien peruspalvelurakennetta.
- Pyrkiä tulkkipalveluiden tuotteistamiseen, välittämiseen ja saatavuuteen siten, että niin tulkkien ja kuntien vastuut maakunnassa työntekijöinä ja työnantajina olisivat mahdollisimman selvät ja epäselviä tilanteita ja saatavuuden ongelmia voitaisiin tulkkien palkkaamisessa vähentää.
- Tarpeen mukaan kilpailuttaa keskitetysti seudullisesti tai maakunnallisesti tekijöitä asunnonmuutostöihin ja välittäjiä välinehankintoihin. Henkilöstön koulutuksia välinehankintoihin soveltuvan uuden teknologian osalta tulisi pitää niissä tapauksissa, kun uutta teknologiaa on perusteltua, hyödyllistä ja edullista käyttää. Tieto uudenlaisesta teknologista tulisi olla keskitetysti koottuna ja ajantasaista.
- Miettiä ennaltaehkäisevyyden merkitystä vammaispalvelun sosiaalityössä. Vaikka ei olekaan sosiaalityöntekijän tehtävä etsiä kaikille vapaa-ajan harrastuksia ja työtoimintaa, tieto siitä, mihin asiakasta

voi ohjata ja miten kannustaa osallistuvampaan elämään voivat vähentää joidenkin palveluiden tarvetta parantuneen toimintakyvyn myötä.

LIITTEET

Liite 1: Virallisista tilastolähteistä kerättyjä tietoja vammaisten lukumäärästä, etuuksista ja palveluista Keski-Suomen kunnissa

Tilastotaulukon selvitykset:

Lapsen hoitotuki perustuu lakiin ja asetukseen lapsen hoitotuesta. Vammaistuki perustuu lakiin ja asetukseen vammaistuesta. Eläkkeensaajien hoitotuki perustuu kansaneläkelakiin ja asetukseen.

Lapsen hoitotuki, vammaistuki ja eläkkeensaajien hoitotuki ovat kaikki Kelan vammaisille maksamia korvauksia. Nämä kolme etuutta ovat samankaltaiset niin tarkoitukseltaan kuin rakenteeltaan. Koska kuitenkin eläkkeensaajien hoitotuki liittyy aina eläkkeeseen, joko kansaneläkkeeseen tai työeläkkeeseen, se luokitellaan yleensä eläkkeenlisäksi ja käsitellään usein eläkkeiden yhteydessä. Vammaisetuudet maksetaan taloudellisen tai muun rasituksen perusteella porrastettuna kolmeen ryhmään. Niitä ei makseta jatkuvasti julkisessa laitoshoidossa oleville henkilöille. Vammaisetuudet ovat verovapaita etuuksia.

Tilastotaulukko 1: Kansaneläkelaitoksen vammaisetuudet Keski-Suomen kunnissa vuonna 2005

	As.luku 31.12.05	Lapsen hoitotuet		Vammaisetuudet		Eläkkeensaajien hoitotuet	
		Lukumäärä	Osuus 0-15 v. väestöstä, %	Lukumäärä	Osuus 16-64 v. väestöstä, %	Lukumäärä	Osuus yli 16 v. väestöstä
Keski-Suomi	267 902	2 308	4,7	1 286	0,7	10 623	4,9
Hankasalmi	5 588	41	4,4	18	0,5	276	5,9
Joutsa	4 058	13	2,2	18	0,7	197	5,7
Jyväskylän mlk	34 774	368	4,6	176	0,8	1 001	3,7
Jyväskylä	84 434	670	5	447	0,7	3 132	4,4
Jämsänkoski	7 490	69	5	27	0,6	244	4
Jämsä	15 164	112	4,2	70	0,7	562	4,5
Kannonkoski	1 627	13	4,6	7	0,8	120	8,9
Karstula	4 801	40	5	31	1,1	253	6,3
Keuruu	11 180	87	4,7	65	0,9	553	5,9
Kinnula	1 933	19	5,3	8	0,7	127	8,1
Kivijärvi	1 424	16	5,7	5	0,6	81	7,1
Konnevesi	3 099	33	6,3	5	0,3	94	3,6
Korpilahti	4 997	55	5,8	19	0,6	222	5,5
Kuhmoinen	2 805	14	4	13	0,8	139	5,7
Kyyjärvi	1 646	16	5,7	8	0,8	84	6,1
Laukaa	17 193	177	4,4	84	0,8	655	5
Leivonmäki	1 155	4	2,5	4	0,6	73	7,3
Luhanka	881	4	3,8	3	0,6	44	5,7
Multia	2 020	12	3,5	7	0,6	108	6,4
Muurame	8 672	96	4,4	38	0,7	211	3,3
Petäjävesi	3 703	28	3,9	18	0,8	203	6,8
Pihtipudas	4 917	37	4	28	1	282	7,1
Pylkönmäki	1 007	7	4,5	5	0,9	89	10,5
Saarijärvi	10 041	68	3,8	40	0,7	390	4,7
Sumiainen	1 313	9	4	6	0,8	85	7,8
Suolahti	5 364	49	5,5	22	0,6	263	5,9
Toivakka	2 353	20	4,8	6	0,4	103	5,3
Uurainen	3 137	41	5,7	14	0,7	130	5,4
Viitasaari	7 458	68	5,5	31	0,7	407	6,5
Äänekoski	13 668	122	4,5	63	0,7	495	4,5

Lähde: Kelan vammaisetuustilasto 2005. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2006

Tilastotaulukko 2: Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut, henkilökohtainen avustajatoiminta ja tulkkipalvelut Keski-Suomen kunnissa vuonna 2004

	Vaikeavammaisten kuljetuspalvelut		Henkilökohtainen avustajatoiminta		Tulkkipalvelut	
	As./v.	% väestöstä	As./v.	% väestöstä	As./v.	% väestöstä
Koko maa	80 015	1,5	4 029	0,08	3 398	0,06
Keski-Suomi	4 581	1,7	255	0,10	216	0,08
Hankasalmi	85	1,5	8	0,14	3	0,05
Joutsa	12	0,3	2	0,05	-	-
Jyväskylä	1 850	2,2	83	0,10	113	0,14
Jyväskylän mlk	543	1,6	38	0,11	40	0,12
Jämsä	369	2,4	9	0,06	6	0,04
Jämsänkoski	188	2,5	5	0,07	4	0,05
Kannonkoski	4	0,2	3	0,18	-	-
Karstula	42	0,9	3	0,06	1	0,02
Keuruu	200	1,8	6	0,05	11	0,10
Kinnula	19	1,0	1	0,05	1	0,05
Kivijärvi	22	1,5	-	-	-	-
Konnevesi	22	0,7	4	0,13	-	-
Korpilahti	54	1,1	5	0,10	1	0,02
Kuhmoinen	48	1,7	4	0,14	3	0,11
Kyyjärvi	9	0,5	4	0,24	2	0,12
Laukaa	355	2,1	32	0,19	7	0,04
Leivonmäki	4	0,3	1	0,09	2	0,17
Luhanka	18	2,0	1	0,11	-	-
Multia	26	1,3	2	0,10	-	-
Muurame	66	0,8	5	0,06	6	0,07
Petäjävesi	44	1,2	3	0,08	3	0,08
Pihtipudas	139	2,8	1	0,02	-	-
Pylkönmäki	14	1,4	-	-	1	0,10
Saarijärvi	155	1,5	22	0,22	3	0,03
Sumiainen	8	0,6	-	-	1	0,08
Suolahti	53	1,0	1	0,02	1	0,02
Toivakka	10	0,4	-	-	-	-
Urainen	39	1,3	1	0,03	1	0,03
Viitasaari	78	1,0	6	0,08	3	0,04
Äänekoski	105	0,8	5	0,04	3	0,02

Lähde: Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2005. Kunta- ja aluetietoa sosiaali- ja terveydenhuollosta (cd-levyllä oleva liiteosa). Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2005.

**Tilastotaulukko 3: Vaikeavammaisten kuljetuspalvelujen saajia/
100 000 asukasta Keski-Suomen kunnissa vuosina 2000–2005**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Koko maa	1 285	1 364	1 420	1 471	1 528	1 540
Keski-Suomi	1 080	1 313	1 440	1 572	1 715	1 684
Hankasalmi	1 671	1 928	1 886	1 252	1 518	1 736
Joutsa	659	812	241	268	297	345
Jyväskylä	1 181	1 613	1 746	1 934	2 213	2 053
Jyväskylän mlk	1 386	1 446	1 631	1 721	1 578	1 628
Jämsä	1 294	1 534	1 934	2 130	2 415	2 526
Jämsänkoski	1 314	1 666	1 797	2 031	2 499	2 737
Kannonkoski	402	237	180	245	245	553
Karstula	604	576	787	693	865	312
Keuruu	1 323	1 555	1 651	1 834	1 776	1 780
Kinnula	803	1 014	1 290	1 062	979	1 242
Kivijärvi	1 304	1 403	1 321	1 410	1 515	1 615
Konnevesi	497	528	563	598	698	645
Korpilahti	931	898	876	1 077	1 083	1 081
Kuhmoinen	1 547	1 628	2 023	1 944	1 691	1 569
Kyyjärvi	335	338	281	690	532	729
Laukaa	1 396	1 545	1 695	1 967	2 080	1 966
Leivonmäki	250	333	422	516	343	433
Luhanka	641	1 091	1 421	2 762	2 016	2 157
Multia	511	569	673	678	1 277	1 386
Muurame	605	629	678	705	768	784
Petäjävesi	1 138	1 171	1 424	1 192	1 195	1 134
Pihtipudas	1 416	2 024	2 596	2 822	2 789	2 786
Pylkönmäki	1 062	1 158	926	1 307	1 354	1 490
Saarijärvi	677	926	808	1 029	1 535	1 613
Sumiainen	676	528	536	696	621	990
Suolahti	782	756	852	842	986	1 417
Toivakka	338	422	338	460	421	340
Urainen	320	1 028	1 222	1 137	1 260	446
Viitasaari	771	936	983	1 118	1 037	1 086
Äänekoski	436	461	552	650	766	783

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKANet 2005–2005

Tilastotaulukko 4: Henkilökohtaisen avustajatoiminnan piirissä asiakkaita/100 000 asukasta Keski-Suomen kunnissa vuosina 2000–2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Koko maa	54	61	68	72	77	82
Keski-Suomi	69	76	91	92	95	95
Hankasalmi	70	88	142	161	143	161
Joutsa	47	48	48	49	49	49
Jyväskylä	86	96	123	108	99	121
Jyväskylän mlk	59	64	69	89	110	83
Jämsä	77	58	65	65	59	59
Jämsänkoski	78	52	79	92	67	80
Kannonkoski	115	237	240	122	184	123
Karstula	20	40	61	61	62	42
Keski-Suomi	69	76	91	92	95	95
Keuruu	42	60	61	44	53	36
Kinnula	0	48	50	51	52	52
Kivijärvi	0	0	0	0	0	0
Koko maa	54	61	68	72	77	82
Konnevesi	93	93	125	126	127	161
Korpilahti	20	20	40	40	100	80
Kuhmoinen	101	102	137	104	141	143
Kyyjärvi	223	225	225	230	236	243
Laukaa	175	174	173	189	188	175
Leivonmäki	83	83	84	86	86	87
Luhanka	0	109	0	111	112	114
Multia	0	0	0	0	98	50
Muurame	12	12	71	82	58	69
Petäjävesi	27	27	27	27	82	108
Pihtipudas	19	20	20	20	20	20
Pylkönmäki	0	0	0	0	0	0
Saarijärvi	95	116	136	176	218	130
Sumiainen	0	0	0	0	0	0
Suolahti	18	18	18	18	19	56
Toivakka	0	0	0	0	0	0
Uurainen	0	0	0	33	32	32
Viitasaari	0	39	65	66	80	81
Äänekoski	51	51	44	37	37	37

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKANet 2005–2005

Tilastotaulukko 5: Vammaisten tulkkipalveluissa asiakkaita/100 000 asukasta Keski-Suomen kunnissa vuosina 2000–2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Koko maa	61	62	63	64	65	67
Keski-Suomi	91	87	79	79	81	77
Hankasalmi	70	35	71	72	54	54
Joutsa	0	0	0	0	0	0
Jyväskylä	168	156	137	134	135	145
Jyväskylän mlk	55	64	60	65	116	49
Jämsä	58	58	39	39	39	53
Jämsänkoski	104	78	79	79	53	53
Kannonkoski	0	0	0	0	0	0
Karstula	20	20	20	20	21	21
Keuruu	160	154	165	176	98	98
Kinnula	0	0	0	51	52	0
Kivijärvi	0	0	0	0	0	0
Konnevesi	0	0	0	0	0	0
Korpilahti	40	20	20	20	20	20
Kuhmoinen	101	102	103	104	106	107
Kyyjärvi	56	56	0	115	118	0
Laukaa	42	36	36	35	41	35
Leivonmäki	167	167	84	86	172	173
Luhanka	0	0	0	0	0	0
Multia	0	142	48	0	0	99
Muurame	185	182	143	106	70	115
Petäjävesi	79	80	81	54	82	81
Pihtipudas	0	0	0	0	0	0
Pylkönmäki	266	267	93	93	97	99
Saarijärvi	19	19	29	39	30	40
Sumiainen	75	75	77	77	78	0
Suolahti	36	18	36	37	19	56
Toivakka	0	0	0	0	0	0
Urainen	32	32	32	33	32	32
Viitasaari	51	51	39	40	40	40
Äänekoski	22	22	37	29	22	15

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKANet 2005–2005

Tilastotaulukko 6: Vammaispalvelulain mukainen vaikeavammaisten palveluasuminen sekä asunnon muutostyöt ja laitteet Keski-Suomen kunnissa vuonna 2004

	Vaikeavammaisten palveluasuminen		Asunnon muutostyöt ja laitteet	
	As./v.	% väestöstä	As./v.	% väestöstä
Koko maa	2 559	0,05	8 012	0,15
Keski-Suomi	161	0,06	425	0,16
Hankasalmi	1	0,02	5	0,09
Joutsa	1	0,02	7	0,17
Jyväskylä	26	0,03	170	0,20
Jyväskylän mlk	27	0,08	41	0,12
Jämsä	12	0,08	22	0,14
Jämsänkoski	6	0,08	13	0,17
Kannonkoski	-	-	2	0,12
Karstula	3	0,06	11	0,23
Keuruu	15	0,13	23	0,20
Kinnula	7	0,36	2	0,10
Kivijärvi	-	-	-	-
Konnevesi	-	-	3	0,10
Korpilahti	6	0,12	4	0,08
Kuhmoinen	-	-	4	0,14
Kyyjärvi	-	-	4	0,24
Laukaa	36	0,21	28	0,16
Leivonmäki	1	0,09	-	-
Luhanka	-	-	-	-
Multia	2	0,10	2	0,10
Muurame	3	0,03	4	0,05
Petäjävesi	-	-	-	-
Pihtipudas	2	0,04	5	0,10
Pylkönmäki	-	-	2	0,19
Saarijärvi	3	0,03	29	0,29
Sumiainen	-	-	3	0,23
Suolahti	1	0,02	3	0,06
Toivakka	-	-	5	0,21
Uurainen	3	0,10	3	0,10
Viitasaari	4	0,05	14	0,19
Äänekoski	2	0,01	16	0,12

Lähde: Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2005. Kunta- ja aluetietoa sosiaali- ja terveydenhuollosta (cd-levyllä oleva liiteosa). Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2005.

Tilastotaulukko 7: Vaikeavammaisten palveluasumisen piirissä asiakkaita vuoden aikana vuosina 2000–2004 Keski-Suomen kunnissa

	2000	2001	2002	2003	2004
Koko maa	1894	2096	2349	2451	2559
Keski-Suomi	121	147	154	162	161
Hankasalmi	3	4	3	0	1
Joutsa	0	1	1	1	1
Jyväskylä	24	26	26	26	26
Jyväskylän mlk	18	24	19	20	27
Jämsä	3	7	7	7	12
Jämsänkoski	4	4	5	8	6
Kannonkoski	0	0	0	0	0
Karstula	15	15	15	16	3
Keuruu	14	15	15	16	15
Kinnula	2	4	6	6	7
Kivijärvi	0	1	1	0	0
Konnevesi	0	0	0	0	0
Korpilahti	2	3	4	5	6
Kuhmoinen	0	0	0	0	0
Kyyjärvi	1	0	0	0	0
Laukaa	19	23	30	35	36
Leivonmäki	1	1	1	1	1
Luhanka	0	0	1	1	0
Multia	2	2	2	2	2
Muurame	1	3	2	3	3
Petäjävesi	0	0	0	0	0
Pihtipudas	2	2	2	2	2
Pylkönmäki	1	1	0	0	0
Saarijärvi	0	0	2	2	3
Sumiainen	0	0	0	0	0
Suolahti	0	0	0	0	1
Toivakka	0	0	0	0	0
Uurainen	2	3	3	3	3
Viitasaari	4	5	5	5	4
Äänekoski	3	3	4	3	2

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKANet 2005–2005

Tilastotaulukko 8: Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taoudellisten tukitoimien kustannukset vuosina 2000–2004 Keski-Suomen kunnissa, euroa/asukas

	2000	2001	2002	2003	2004
Koko maa	27,4	31,5	33,4	36,2	38,9
Keski-Suomi	27,8	31,8	33,9	36,9	44
Hankasalmi	45,7	54,7	58,9	47,8	57
Joutsa	6,3	10	6,5	6,3	4,9
Jyväskylä	28,5	33,2	35,9	34,2	44,7
Jyväskylän mlk	26,2	30,3	23	42,1	44,8
Jämsä	26,6	21,2	36	47,2	41,9
Jämsänkoski	30,1	31	35,5	39	43,3
Kannonkoski	14,6	23,7	22,2	10,4	13,5
Karstula	8,1	31	26	21,8	93,9
Keuruu	25	26,9	23,8	22,8	26,2
Kinnula	8,7	23,1	21,4	21,3	21,7
Kivijärvi	14	16,6	20,4	20,8	22
Konnevesi	18,8	27,3	20,9	21,7	11,4
Korpilahti	32	38,9	47,2	57,6	67
Kuhmoinen	28,7	38	38,4	38,2	42,3
Kyyjärvi	19	13	7,3	6,3	4,8
Laukaa	45,7	50,1	55	57,3	73,2
Leivonmäki	35,9	39,1	52,4	49,1	69,6
Luhanka	11,9	19,6	25,2	32	28,1
Multia	16,2	19,5	57,7	44,6	82,5
Muurame	19,8	35,3	39,4	42,2	42,3
Petäjävesi	18,2	24,2	27,4	25,7	26,9
Pihtipudas	29,1	31,9	44	42,6	57,4
Pylkönmäki	48,7	29,4	29,6	34,5	41,6
Saarijärvi	12,6	16,7	18,9	23,7	33,7
Sumiainen	5,9	7,5	6,9	5,5	8,5
Suolahti	31,5	31,3	34,4	33,5	34,6
Toivakka	23,9	35,9	19,1	19,6	27,8
Uurainen	19,3	26,4	34,4	51	42,3
Viitasaari	40	34,5	43	40,9	28,1
Äänekoski	37,9	37,1	36,5	37,5	40,4

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKANet 2005–2005

Tilastotaulukko 9: Kehitysvammalaitosten asiakkaat 31.12. tilanteen mukaan Keski-Suomen kunnissa vuosina 2000–2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Koko maa	2960	2865	2754	2728	2625	2518
Keski-Suomi	125	125	118	109	96	94
Hankasalmi	4	4	2	2	3	4
Joutsa	2	1	0	0	0	1
Jyväskylä	11	12	10	10	9	7
Jyväskylän mlk	18	12	13	9	7	8
Jämsä	8	9	9	11	9	10
Jämsänkoski	10	10	10	6	6	6
Kannonkoski	4	4	4	4	3	3
Karstula	1	1	1	1	1	1
Keuruu	2	1	1	1	0	0
Kinnula	0	0	0	0	0	0
Kivijärvi	3	3	4	4	4	4
Konnevesi	0	0	0	0	0	0
Korpilahti	3	3	2	2	1	0
Kuhmoinen	1	2	1	1	1	1
Kyyjärvi	0	0	0	0	0	0
Laukaa	6	6	6	7	5	5
Leivonmäki	0	1	1	1	1	1
Luhanka	1	3	5	3	3	3
Multia	1	3	0	0	2	2
Muurame	0	0	0	0	0	0
Petäjävesi	1	1	1	1	1	0
Pihtipudas	2	1	1	1	1	1
Pylkönmäki	0	0	1	2	1	2
Saarjärvi	19	19	19	19	18	18
Sumiainen	0	0	0	0	0	0
Suolahti	7	6	5	5	3	2
Toivakka	4	4	3	3	3	3
Uurainen	1	2	1	1	1	1
Viitasaari	8	9	10	8	8	7
Äänekoski	8	8	8	7	5	4

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKANet 2005–2005

**Tilastotaulukko 10: Kehitysvammaisten asumispalveluissa asiakkaita
31.12. tilanteen mukaan Keski-Suomen kunnissa vuosina 2000–2005**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Koko maa	5820	6119	6541	6947	7349	7514
Keski-Suomi	331	333	344	389	407	424
Hankasalmi	8	8	8	14	7	13
Joutsa	7	7	8	7	6	7
Jyväskylä	70	68	74	76	76	82
Jyväskylän mlk	22	21	21	37	41	40
Jämsä	25	24	26	26	28	28
Jämsänkoski	10	10	10	16	12	13
Kannonkoski	1	1	0	0	0	0
Karstula	12	14	7	7	16	16
Keuruu	16	14	15	19	16	15
Kinnula	3	3	3	3	6	3
Kivijärvi	2	2	3	2	2	3
Konnevesi	10	11	10	11	10	15
Korpilahti	11	10	9	13	14	15
Kuhmoinen	11	11	11	14	14	15
Kyyjärvi	8	9	9	9	9	8
Laukaa	20	19	23	23	29	33
Leivonmäki	1	1	1	0	0	0
Luhanka	1	3	3	1	4	4
Multia	7	8	9	9	9	9
Muurame	3	3	2	3	3	3
Petäjävesi	8	8	9	8	8	7
Pihtipudas	10	10	10	11	11	11
Pylkönmäki	0	0	1	1	1	1
Saarijärvi	8	13	14	15	17	17
Sumiainen	1	0	0	0	0	0
Suolahti	8	8	8	8	8	4
Toivakka	3	3	3	4	3	2
Uurainen	9	10	8	11	11	11
Viitasaari	17	19	19	21	24	25
Äänekoski	19	15	20	20	22	24

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKANet 2005–2005

Tilastotaulukko 11: Kehitysvammaisten työ- ja toimintakeskuksissa asiakkaita 31.12. tilanteen mukaan Keski-Suomen kunnissa vuosina 2000–2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Koko maa	10929	11188	11564	11801	11985	11926
Keski-Suomi	750	763	822	853	856	849
Hankasalmi	23	16	20	20	22	23
Joutsa	26	24	26	23	22	26
Jyväskylä	137	141	176	200	183	199
Jyväskylän mlk	66	65	62	68	78	85
Jämsä	41	40	42	46	42	43
Jämsänkoski	30	31	31	28	26	28
Kannonkoski	3	2	1	1	1	3
Karstula	36	35	43	30	39	39
Keuruu	26	28	28	31	34	29
Kinnula	11	12	15	12	12	12
Kivijärvi	14	0	0	0	0	0
Konnevesi	15	17	21	19	17	16
Korpilahti	25	27	26	28	28	26
Kuhmoinen	16	16	13	14	13	14
Kyyjärvi	17	19	21	27	28	26
Laukaa	43	57	57	57	57	57
Leivonmäki	3	3	3	3	3	4
Luhanka	0	3	0	4	4	3
Multia	14	14	13	12	13	12
Muurame	11	11	12	12	8	9
Petäjävesi	12	10	10	10	10	10
Pihtipudas	34	38	45	44	48	22
Pylkönmäki	6	6	6	7	6	8
Saarijärvi	35	37	35	38	43	39
Sumiainen	1	4	4	4	5	2
Suolahti	10	9	10	10	9	10
Toivakka	4	4	3	5	6	7
Urainen	13	13	14	16	16	15
Viitasaari	35	35	38	41	37	41

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKA.net 2005–2005

Liite 2: Keski-Suomen kuntien vammaispalvelujen vastuuhenkilöille tehdyn sähköpostikyselyn tulokset (kesäkuu 2006)

I Kysymykset kehitysvammaisten palvelujen ja muiden vammaispalvelujen tarpeen kehityksestä kunnissa

Taulukko 1: Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika

Palvelut / Palvelutarpeen muutos	Lisääntyy		Säilyy entisellään		Vähentyy		Yhteensä	
	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%
Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	5	33 %	10	67 %	0	0 %	15	100 %
Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	5	33 %	10	67 %	0	0 %	15	100 %
Kehitysvammaisten avohoidon ohjaus	8	53 %	6	40 %	1	7 %	15	100 %
Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	6	40 %	9	60 %	0	0 %	15	100 %
Kehitysvammaisten tuettu työllistymisen/avotyö	9	60 %	6	40 %	0	0 %	15	100 %
Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	7	47 %	8	53 %	0	0 %	13	100 %
Kehitysvammaisten leirit y ms. vapaa-ajan toiminta	5	33 %	10	67 %	0	0 %	15	100 %

Taulukko 2: Kehitysvammaisten palvelut: koulutus, asuminen, hoito

Palvelut / Palvelutarpeen muutos	Lisääntyy		Säilyy entisellään		Vähentyy		Yhteensä	
	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%
Kehitysvammaisten valmentava koulutus	4	27 %	11	73 %	0	0 %	15	100 %
Kehitysvammaisten tuettu asuminen	9	60 %	5	33 %	1	7 %	15	100 %
Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	6	46 %	5	39 %	2	16 %	13	100 %
Kehitysvammaisten autettu asuminen	11	73 %	4	27 %	0	0 %	15	100 %
Kehitysvammaisten perhehoito	4	27 %	9	60 %	2	13 %	15	100 %
Lyhytaikainen laitoshoido	0	0 %	10	67 %	5	33 %	15	100 %
Pitkäaikainen laitoshoido	0	0 %	4	31 %	9	69 %	13	100 %

Taulukko 3: Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: sosiaalityö ja palveluohjaus sekä palvelut

Palvelut / Palvelutarpeen muutos	Lisääntyy		Säilyy entisellään		Vähentyy		Yhteensä	
	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%
Vammaispalvelujen sosiaalityö ja ohjaus	9	60 %	6	40 %	0	0 %	15	100 %
Sopeutumisvalmennus	3	20 %	11	73 %	1	7 %	15	100 %
Vaikeavammaisten kuljetuspalvelut	6	40 %	9	60 %	0	0 %	15	100 %
Vaikeavammaisten asumispalvelut	10	67 %	5	33 %	0	0 %	15	100 %
Vaikeavammaisten tukkipalvelut	6	40 %	9	60 %	0	0 %	15	100 %
Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	8	53 %	7	47 %	0	0 %	15	100 %

Taulukko 4: Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: henkilökohtainen avustajatoiminta, työ- ja päivätoiminta sekä taloudelliset tukitoimet

Palvelut / Palvelutarpeen muutos	Lisääntyy		Säilyy entisellään		Vähentyy		Yhteensä	
	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%
Henkilökohtainen avustajatoiminta	9	60 %	6	40 %	0	0 %	15	100 %
Vammaisen henkilön päivätoiminta	5	33 %	10	67 %	0	0 %	15	100 %
Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	8	53 %	7	47 %	0	0 %	13	100 %
Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä suoriutumisesta tarvittaviin välineisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatteisiin	4	26 %	10	67 %	1	7 %	15	100 %

II Kehitysvammaisten palvelujen ja muiden vammaispalvelujen eri palvelujen tuottajien välinen työnjako kuntien vammaispalvelujen vastuuhenkilöiden mukaan

Taulukko 5: Eri palvelujen tuottajien välinen työnjako kehitysvammaisten neuvontaan, ohjaukseen ja vapaa-aikaan liittyvässä palvelussa

Palvelut / Palvelujen tuottaja	Kunta itse		Kuntayhteistyö		K-S:n vpsäätö		Muut järjestöt		Yritykset	
	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%
Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille	10	67 %	2	13 %	3	20 %	0	0 %	0	0 %
Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	15	100 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Kehitysvammaisten avohoidonohjaus	14	93 %	1	7 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	11	73 %	1	7 %	2	13 %	0	0 %	1	7 %
Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen/avotyö	8	53 %	2	13 %	2	13 %	1	7 %	2	13 %
Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-aikan toiminta	10	67 %	1	7 %	0	0 %	4	26 %	0	0 %
	1	7 %	1	7 %	0	0 %	11	73 %	2	13 %

Taulukko 6: Eri palvelujen tuottajien välinen työnjako kehitysvammaisten asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon sekä koulutukseen liittyvissä palveluissa

Palvelut / Palvelujen tuottaja	Kunta itse		Kuntayhteistyö		K-S:n vpsäätiö		Muut järjestöt		Yritykset	
	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%
Kehitysvammaisten valmentava koulutus	2	15 %	6	46 %	0	0 %	1	8 %	4	31 %
Kehitysvammaisten tuettu asuminen	12	80 %	1	7 %	0	0 %	0	0 %	2	13 %
Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	13	86 %	1	7 %	1	7 %	0	0 %	0	0 %
Kehitysvammaisten autettu asuminen	7	47 %	3	20 %	1	7 %	0	0 %	0	0 %
Kehitysvammaisten perhehoito	6	40 %	2	13 %	0	0 %	0	0 %	7	47 %
Lyhytaikainen laitoshoido	1	7 %	0	0 %	11	73 %	2	13 %	1	7 %
Pitkäaikainen laitoshoido	1	7 %	0	0 %	12	80 %	2	13 %	2	13 %

Taulukko 7: Eri palvelujen tuottajien välinen työnjako vammaispalveluin mukaisessa sosiaalityössä ja vaikeavammaisten palveluissa

Palvelut / Palvelujen tuottaja	Kunta itse		Kuntayhteistyö		K-S:n vpsäätiö		Muut järjestöt		Yritykset	
	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%
Vammaispalvelujen sos.työ ja ohjaus	15	100 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Sopeutumisvalmennus	1	7 %	1	7 %	2	13 %	10	67 %	1	7 %
Vaikeavammaisten kuljetuspalvelut	9	60 %	1	7 %	0	0 %	0	0 %	5	33 %
Vaikeavammaisten asumispalvelut	4	27 %	2	13 %	1	7 %	1	7 %	1	7 %
Vaikeavammaisten tulkkipalvelut	1	7 %	8	53 %	1	7 %	0	0 %	5	33 %
Vaikeavammaisten asunnon muutostyöt	9	60 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	6	40 %

Taulukko 8: Eri palvelujen tuottajien välinen työnjako vammaispalveluin mukaisessa henkilökohtaisessa avustajatoiminnassa, työ- ja päivätoiminnassa sekä taloudellisissa tukitoimissa

Palvelut / Palvelujen tuottaja	Kunta itse		Kuntayhteistyö		K-S:n vpsäätiö		Muut järjestöt		Yritykset	
	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%	Lkm	Osuus-%
Henkilökohtainen avustaja	9	60 %	0	0 %	1	7 %	0	0 %	5	33 %
Vammaisen henkilön päivätoiminta	10	67 %	0	0 %	0	0 %	3	20 %	2	13 %
Vammaisen henkilön työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	9	60 %	1	7 %	2	13 %	0	0 %	3	20 %
Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisen suoriutumisen	7	47 %	3	20 %	1	7 %	0	0 %	0	0 %

Liite 3: Kuntien myöntämien vammaispalvelujen määrät ja niihin käytetyt määrärahat

Kyselyn liitteenä ollut taulukko kuntien täytettäväksi palvelumääristä ja käytetyistä määrärahoista

Jyväskylä

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen		n. 67 000
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	293	379 126 sis.myös vpl:n sos.työn
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus		sis. edelliseen
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	201	1 023 174
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	27 sis.edelliseen	
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	n. 25	
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	-	
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus		
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	22	
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	15	150 701
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	35	1 397 366
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	25	339 005
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido		
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	9	644 021
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus		
3.2 Sopeutumismuunnos (eurojen osalta sis. kohtaan 4.4.)	n. 10	
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	1734	1 404 358
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	n. 25	1 100 197
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	125	236 807
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt		
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	102	1 182 042
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.) (ostopalveluna)	n, 25	40 000
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	Tekevä	
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumiseksi tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	300	123 953

Jyväskylän maalaiskunta

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	50	20,397
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa		
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	50/lähes kaikki asiakkaat n.187	28,875
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	75	433,968
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	15	määrärahat on sisällytetty päivätoimintojen määrärahoihin
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	10	11,280
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	13	3,345
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	erityisammattikoulu järjestää	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	4 as	määrärahat sisältyvät asumispalveluihin
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	ei ole	
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	42	1,084,454
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	10	130,150
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido		
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	9	506,057.00
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus/opastus	lähes kaikki asiakkaat	
3.2 Sopeutumisvalmennus	1	1322
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	590	541,136
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	22	785,997
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	26	111,768
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	30	92,419
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	30	316,950
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)	5-6	3312
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	1-2	
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	18	75,233

Jämsä

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika Asiakkaita 31.12.2005 ellei toisin mainita	Asiakkaita	Käytetty euromäärä*
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen Neuvolatoiminta (tässä luvussa vain kuntoutusneuvolan asiakkaat, sos.toimessa annettua neuvontaa ja ohjausta ei ole tilastoitu!)	15	7.459
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa: ei ole tilastoitu; kehitysvammaisia Jämsässä yht. n. 111 henkilöä		
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus 362 544 Kotihoidon ohjaus	n. 30	29.906
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta 362 546 Toimintakeskukset + Avitus Työ- ja toimintakeskuksen asiakkaat 31.12.2005	43	334.238,03
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö: tuettua työtä ei ole, avotyön eurot sis. Kohtaan 1.4	4	
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta: ei ole. Elva-toimintaa on	6	1922,13
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta 362 545 Kerhotoiminta: Kv-tukiyhdistys järjestää		5.105
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	3	-
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen: luku sis. Vain oman asuntolan kirjoilla olevat 2 tukiasukasta. Lisäksi tuettua asumista järjestetään kuntoutusohjaajan ja kotihoidon avulla (ei ole tilastoitu).	2	
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen: oma asuntola Tulot Menot Netto	8	112.799 173.989 61.190
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen (brutto = netto) + perhekotihoito (ympäri vuorokautisesti valvottua asumista)	20	535.773,54
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito Tulot Menot Netto	4	26.660 66.358 39.699
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido		
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido Lyhyt ja pitkäaikainen yhteensä	10	700.048
3. Nykyisen vammais palvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *

3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus: vammaispalvelun asiakkaita yht. v. 2005	414	
3.2 Sopeutumisvalmennus		2.320
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut (asiakkaita vuoden aikana) Tulot Menot Netto	383	22.597 265.210 242.613
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut Palveluasuminen (luvussa ei mukana omaan kotiin tehtyä palveluasumispäätöstä!)	2	57.544
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut (asiakkaita vuoden aikana)	8	33.138
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt (asiakkaita vuoden aikana)	22	43.668
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja (asiakkaita vuoden aikana) Tulot Menot Netto	9	17.241 152.518 135.278
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.): sis. toimintakeskuskohtaan	1	
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus: shl:n 27 d ja e § mukainen työtoiminta	27	226.059,50
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin 355 524 Erityistuki 355 525 Apuvälineet		32.033,49

Jämsänkoski

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	78	yhteensä
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	ks ed.	netto
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	ks ed.	36 466
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	27	151 400
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	1	2638
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta		
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	18	5445
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus		
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen		
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	3	34 369
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	9	277 511
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	2	14 185
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	6 +	Yhteensä
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	2	358 283
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus		28 355
3.2 Sopeutumisvalmennus		8683
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	200	185 148
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	16	279 201
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	3	1718
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	4	4096
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	7 (asiaksmäärä, yhdellä 3 avustajaa, yhdellä 2)	124 110
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)		6708
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	23	140371
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin		3777

Keuruu

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	40+omaiset	
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	20	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	28	oma työ
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	27	
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	6	
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	3	1.800
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	-	
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	-	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	1	oma työ
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	4	62.043
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	1	33.945
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	22	129.605
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	4	13.770
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido		59.510
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus	50	oma työ
3.2 Sopeutumisvalmennus	1	240
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	199	152.912
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	5	
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	11	1.638
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	27	45.860
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	4	25.145 sis. myös mm.avustukset välineisiin ja laitteisiin,
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)		
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus		
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	10	

Konnevesi

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	25	
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	30	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	25	
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	12	
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö		
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	4	
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	10	
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	-	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen		
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	4	
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	3	
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	7	
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	7	
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	-	
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus	20	
3.2 Sopeutumisvalmennus	1	
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	23	
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut		
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut		
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt		
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	6	
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)		
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus		
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	1	

Korpilahti

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	30	-
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	5	-
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	30	43 710
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	32	124 414
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö		
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	2	700
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	15	-
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	-	-
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen		-
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	8	46 908
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	11	246 166
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	4	29 197
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	2	18 795
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	1	1 650
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus	54	-
3.2 Sopeutumisvalmennus	1	600
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	54	132 312
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	6, 8as.(psyk.)	77 099 67 771
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	1	2 186
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	14	7307
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	4	150 747
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)	psyk.pv.13	44 464
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	-	
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	ks. muutostyöt	21 399

Laukaa

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	115	
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	115	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	57	70900
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	43	428000
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	15	49500
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	6	5779
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	31	5019
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	-	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	18	
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	8	
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	26	
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	14	151312
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	3	
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	5	Yht408556
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut		etty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus	340	
3.2 Sopeutumisvalmennus	3	2730
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	338	324930
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	36	32320
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	6	17628
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	28	91248
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	30	429300
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)	-	
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	-	
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	-	

Multia

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	10	
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	-	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	4	
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	11	
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	-	
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	-	
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	10	
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	-	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	10	
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	-	
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	-	
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	2	
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	2	
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	2	
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus	10	
3.2 Sopeutumisvalmennus	-	
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	13	
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	2	
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	2	
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	4	
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	1	
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)	10	
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	-	
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	-	

Muurame

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	35	
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	35	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	5	
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	10	
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	-	
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	2	
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	10	
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	2	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	2	
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	-	
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	3	
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	1	
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	-	
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	-	
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus	80	
3.2 Sopeutumisvalmennus	-	
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	68	
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	7	
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	10	
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt		
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	6	
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)	14	
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	-	
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	12 (3.6.)	

Petäjävesi

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	10	
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	10	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	10	
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	10 (+14 vajaakuntoista)	
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö		
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta		
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	useita tilaisuuksia työkeskuksen väelle	
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	1	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	n.5	
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	2	
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	5	
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	2	14 185
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	6 +	teensä
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	2	358 283
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus		
3.2 Sopeutumisvalmennus		
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	42	92 395
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut		
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	3	
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	1	
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	4	
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)	2	
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus		
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	5	

Pylkönmäki

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	2	
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	8	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus		
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	4	15.000
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö		
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta		
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta		
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	1	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	2	
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen		
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	1	21.000
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	2	50.000
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	1	20.000
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	1	24.000
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus	8	
3.2 Sopeutumisvalmennus		
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	15	14.000
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	3	30.000
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	1	21.000
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	1	10.000
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja		
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)		
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus		
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumiseksi tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	7	3.000

Sumiainen

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	8	
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	3	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	5	
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	5	
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	0	
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	1	
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	2	
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	0	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	3	
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	0	
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	1	8000
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	3	27 910
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	0	
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido		
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus	8	
3.2 Sopeutumisvalmennus	1	75
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	11	12 600
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	2	42 000
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	1	40
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	3	
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	0	
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)	1	
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	0	
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	1	2800

Suolahti

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	10	8 880
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	33	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	28	13 712
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	10	59 383
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	5	9 022
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	3	2 247
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta	-	-
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	ei tiedossa	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	2	17 038
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	1	14 693
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	7	170 966
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	2	29 752
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	-	-
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido (säätiön asumispalvelua 3.2006 alkaen/ Päivölä)	2	121 170
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus (kaikki vp-asiakkaat)	84	ei eritelty
3.2 Sopeutumisvalmennus	-	-
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	68	54 554
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	7	126 847
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	1	116
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	3	2 204
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	3	39 471
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)	-	-
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	2	1 737
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	ei tied.	21 823

Viitasaari

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen		?
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa		?
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus		?
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta		
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö		
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta		
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta		
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus		
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen		
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	8	123859,10
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	14	366402,22
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	1	9000,00
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido		
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	7	438667,58
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus		256549,93
3.2 Sopeutumisvalmennus		
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	70	65000
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	5	170 669,00
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	3	5764,61
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	3	28924,47
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	2	19566,00
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)		
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus		
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumiseksi tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin		

Äänekoski

1. Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *1000 €
1.1 Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen	31	n. 20
1.2 Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa	ei tilast.	
1.3 Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus	62	n. 35
1.4 Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta	42	n. 180
1.5 Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö	3	sis.ed.
1.6 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	-	
1.7 Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta		
2. Kehitysvammaisten palvelut : koulutus, asuminen, hoito		
2.1 Kehitysvammaisten valmentava koulutus	-	
2.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	1	
2.3 Kehitysvammaisten ohjattu asuminen	9	n. 110
2.4 Kehitysvammaisten autettu asuminen	14	n. 448
2.5 Kehitysvammaisten perhehoito	12	n. 110
2.6 Lyhytaikainen laitoshoido	-	
2.7 Pitkäaikainen laitoshoido	4	n. 270
3. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut	Asiakkaita	Käytetty euromäärä *
3.1 Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus	n. 200	
3.2 Sopeutumisvalmennus	-	
3.3 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut	105	n. 80
3.4 Vaikeavammaisen asumispalvelut	4	
3.5 Vaikeavammaisen tulkkipalvelut	5	n. 2
3.6 Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt	9	n. 20
4. Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta		
4.1 Henkilökohtainen avustaja	5	n. 120
4.2 Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)	-	
4.3 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus	-	
4.4 Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin	n. 20	n. 6

Liite 4: Kuntien työntekijöille tehdyn teemahaastattelun runko ja kyselypohja

Esiselvityksen teemahaastattelun kysymyksiä:

1. Vammaispalvelujen prosessien toimivuus (palvelut sekä vammaispalvelulain piirissä oleville henkilöille että kehitysvammaisille)

- Kuinka toimivasti vammaispalvelut on kunnassanne organisoitu palveluista vastaavan viranhaltijan näkökulmasta?
  - Miltä osin kunta vastaa vammaispalvelujen tuottamisesta itse?
  - Ovatko kuntanne sisäisten toimijoiden väliset vastuut ja työnjako selkeitä?
  - Mikä nykyisessä vammaispalvelujen ja kehitysvammaisten palvelujen työnjaossa vaatisi eniten kehittämistä?
  - Millaisia kehittämistarpeita on kunnan eri toimijoiden välisessä työnjaossa? (Sosiaalityön sisällä, suhteessa vanhustalvihin ja kotihoitoon, suhteessa perusterveydenhuoltoon, erityisesti lääkinnälliseen kuntoutukseen.)
- Miltä osin palvelut järjestetään yhteistyössä muiden kuntien, kuntayhtymien, järjestöjen ja yksityisten palveluntuottajien sekä omaisten kanssa?
- Koetteko, että yhteistyö sairaanhoitopiirin, kelan yksikön ja kuntoutuslaitosten kanssa toimii?
- Toimiiko yhteistyö vammaispalveluiden tuottamisessa mukana olevien järjestöjen ja yritysten kanssa?

2. Palvelutarpeiden selvittäminen, palvelusuunnittelu, asiakaslähtöisyys, palvelujen saatavuus ja laatu

- Millä tavalla vammaisten henkilöiden palvelutarvetta kunnassanne arvioidaan?
  - Koetteko, että kunnassanne ollaan riittävästi selvillä kehitysvammaisten ja muiden vammaisryhmien palvelutarpeista?
- Minkälainen rooli kunnassanne on vammaisneuvostolla?

- Jos palveluiden järjestämiseen liittyvää tiedonkulkua sosiaali-toimen, asiakkaiden ja järjestöjen välillä tulisi parantaa, miten se mahdollisesti tapahtuisi?
- Onko kunnassanne tehty vammaispoliittista ohjelmaa? Jos sellaisen on, milloin se on tehty ja miten sen toteutumista arvioidaan?
- Mikä kunnan palvelusuunnittelussa vaatisi kehittämistä? Olisiko teillä välittömiä ehdotuksia siitä, kuinka kehittäminen tapahtuisi?
- Onko kunnassanne tehty viranomaisille tarkoitettua soveltamisohjetta vammaisten henkilöiden palveluita varten?
- Kuinka kattavasti kunnassanne tehdään vammaispalvelujen ja kehitysvammais- ja palvelusuunnitelma?
  - Olisiko mahdollista, että toimittaisitte palvelusuunnitelma-lomakkeen selvityksen tekijälle?
- Miten palvelusuunnitelmat mielestänne toteutuvat?
  - Kuinka usein ja millä tavoin palvelusuunnitelmien toteutumista arvioidaan ja seurataan?
- Millä tavoin asiakkaat ja heidän omaisensa ovat mukana palvelusuunnitelman tekemisessä ja arvioinnissa?
  - Missä määrin asiakkaiden toiveet voidaan ottaa huomioon? Voitteko kertoa joitakin esimerkkejä siitä, milloin tämä onnistui erityisen hyvin ja milloin toiveita ei voitu ottaa huomioon?
- Saavatko asiakkaat mielestänne riittävästi tarvitsemaansa tukea ja ohjausta kotikunnassa?
  - Kulkeeko tieto asiakkaiden tarpeista sosiaali- ja terveys- sekä opetuspalvelujen välillä?
  - Kuinka kunnan sisäistä yhteistyötä tulisi parantaa vammaisten henkilöiden tarpeisiin vastaamisessa?
- Minkälaisiin lakisääteisiin palveluihin liittyen tulee oikaisuvaatimuksia tai valituksia vammaisten henkilöiden osalta?
- Onko kunnassanne laadittu yhteistä ohjeistusta asiakaspalvelun toimintatavoista?

3. Erityisosaamisen ja asiantuntijuuden saatavuus

- Onko kunnassanne saatavilla tarpeeksi tietoa erityisosaamisen hankkimisesta ja asiantuntijaverkostoista?
- Millaisissa tilanteissa kunnassanne käytetään erityisosaamista ja asiantuntijapalveluita?
- Tarvitaanko palveluohjauksessa ja palvelusuunnitelmien tekemisessä erityisosaamista ja mistä sitä hankitaan?
- Millaiset ovat kehittämistarpeet kunnan oman erityisosaamisen suhteen?
- Mitkä lakisääteiset palvelut pyritään tuottamaan kunnassa itse lähipalveluina peruspalvelujen yhteydessä ja minkälaista erityisosaamista ja -palvelua hankitaan ulkoa?
- Mikä on lähipalvelujen, seudullisten palvelujen ja maakunnallisten palvelujen välinen suhde tällä hetkellä?
- Millaisia seudullisia ja maakunnallisia palveluja kunnassanne tarvitaan ja kuka niitä tuottaa?
- Ovatko palvelut organisoitu siten, että sekä peruspalveluihin tarvittava asiantuntijuus että erityisosaaminen löytyvät vaivatta?
- Minkälaista ulkopuolista asiantuntemusta on käytetty palveluiden suunnittelussa?
- Tarvittaisiinko mielestänne vammaisten henkilöiden palveluiden osamisessa, palveluiden suunnittelussa ja palveluohjauksessa nykyistä enemmän ulkopuolista asiantuntemusta?
  - Palveluiden tuottaminen, henkilöstön koulutus ja kehittäminen

4. Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus ja oppilaitosyhteistyö

- Onko mielestänne kuntaanne saatavilla tarpeeksi osaavaa työvoimaa tällä hetkellä?
- Mitkä ovat vammaisalan työntekijöiden koulutustarpeen ydinkohdat?
- Onko kunnassanne valmistauduttu hyödyntämään vammaispalvelujen verkostoitunutta osaamista? (Esim. SosKes -yhteisöverkko,

maakunnan erityispalvelut, mahdollisesti maakunnan ulkopuolelta hankittavat palvelut?)

- Millaista oppilaitosyhteistyötä kunnassanne on toteutettu vammais- palveluissa? (harjoittelujaksot, opinnäytetyöt, henkilöstökoulutus, projektit)
- Minkälainen soveltava tutkimus auttaisi työtänne vammaisille henkilöille tarkoitetuissa palveluissa?
- Pitäisikö oppilaitosyhteistyötä kunnassanne lisätä ja kuinka kuntanne voisi sitä omalta osaltaan kehittää?

5. Resurssien jakaantuminen

- Onko kunnassanne riittävästi taloudellisia resursseja vammaisille suunnattuihin palveluihin?
- Millaisissa tilanteissa resursseja on liian vähän käytössä suhteessa palvelujen lakisääteiseen järjestämisvastuuseen?
- Mikä vammaisille henkilölle suunnattu palvelu kaipaisi kiireimmin lisää taloudellisia resursseja?
- Onko henkilöstön ja toiminnallisten yksiköiden tämänhetkinen määrä ja yksiköiden käytössä olevat varat riittäviä vammaisten tarpeisiin vastaamisessa?
- Riittävätkö taloudelliset resurssit vammaisille tarkoitettujen välineiden, laitteiden ja koneiden hankintoihin ja ajanmukaistamiseen?
  - Minkälaisilla uusilla hankinnoilla voitaisiin parantaa palveluiden laatua ja saatavuutta? (Esim. hyvinvointiteknologia)
- Minkälaisia resursseja tarvittaisiin lisää, että vammaisten henkilöiden tarpeet, sekä heidän ja heidän omaistensa toiveet voitaisiin huomioida nykyistä paremmin?

6. Palvelurakenteen uudistus maakunnan tasolla

- Mitä mieltä olette siitä, miten uusi vammaislaki vaikuttaa kuntatasolla palvelujen toteuttamiseen.
- Tulisiko kunnan pyrkiä siihen, että mahdollisimman suuri osa vammaispalveluista järjestettäisiin omissa peruspalveluissa lakiuudistuksen jälkeen?

- Tuleeko vammaispalvelujen yhteistyö laajenemaan yli kuntien ja maakunnan rajojen?
- Miltä osin tulkkipalveluissa ja kuljetuspalveluissa voitaisiin rakentaa entistä enemmän yhteistyötä seutukuntien kesken tai maakunnallisesti?
- Minkälaista yhteistyötä henkilökohtaisen avustajan tehtäviin liittyvissä asioissa tarvittaisiin?
- Miten itse toteuttaisitte kuntien keskinäisen tiedon jakamisen hyviä käytäntöjä esimerkiksi seudullisten asiakaspalvelu- ja viranomaisohjeistusten avulla?
- Millä edellytyksillä palveluiden järjestämisen vastuuvollisuuden jakaminen muiden kuntien ja maakunnallisten toimijoiden kanssa olisi toivottava kehityssuunta?
- Tulisiko seutuyhteistyötä lisätä kaikkien vammaispalveluiden osalta?
- Minkälaisia vammaispalveluja tulisi maakunnan tasolla järjestää?
- Minkälaisia hyötyjä tai haittoja palveluiden yhteisestä järjestämisestä seutukunnan tai maakunnan tasolla voisi olla?

Koske - Kysely kuntiin vammaispalvelujen tilanteesta

Vastaukset 23.6. mennessä, kiitos.

1) Valitse kunta *

2) Vastaaajan tehtävä *

Kysymykset kehitysvammaisten palvelujen ja muiden vammaispalvelujen tarpeen kehityksestä tulevaisuudessa oman peruskuntanne näkökulmasta.

1 Palvelutarve tulevaisuudessa lisääntyy

2 Säilyy entisellään

3 Palvelutarve vähenee

3) Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika

1   2   3

Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen

Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa

Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus

Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta

Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö

Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta

Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta

4) Kehitysvammaisten palvelut: koulutus, asuminen, hoito

1   2   3

Kehitysvammaisten valmentava koulutus

Kehitysvammaisten tuettu asuminen

Kehitysvammaisten ohjattu asuminen

Kehitysvammaisten autettu asuminen

Kehitysvammaisten perhehoito

Lyhytaikainen laitoshoido

Pitkäaikainen laitoshoido

5) Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut

- 1 Palvelutarve tulevaisuudessa lisääntyy
- 2 Säilyy entisellään
- 3 Palvelutarve vähenee

1   2   3

Neuvonta- ja ohjauspalvelut
Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus
Sopeutumisvalmennus
Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut
Vaikeavammaisen asumispalvelut
Vaikeavammaisen tulkkipalvelut
Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt

6) Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta

1   2   3

Henkilökohtainen avustaja
Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)
Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus
Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoritumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin

Saadaksemme tietoa palvelujen organisoimiseksi, pyydämme Teitä vielä tarkemmin hahmottelemaan palvelutuotannon työnjakoa eri toimijoiden kesken. Valitkaa ensisijainen vaihtoehto 1-5 palvelujen tuottamiseksi.

- 1 Kunnan omana toimintana
- 2 Hankkia toiselta kunnalta tai tuottaa palvelut seudullisesti kuntien keskinäisin sopimuksin
- 3 Hankkia palvelut Keski-Suomen vammaispalvelusäätiöltä
- 4 Hankkia palvelut järjestöiltä
- 5 Hankkia palvelut yksityisiltä palvelujen tuottajilta

7) Kehitysvammaisten palvelut: neuvonta, ohjaus, tuki, vapaa-aika

1 2 3 4 5

Neuvonta- ja ohjauspalvelut kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen

Sosiaalityö kehitysvammaisten kanssa

Kehitysvammaisten avo- ja kotihoidonohjaus

Kehitysvammaisten päivä- ja työtoiminta

Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen ja avotyö

Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta

Kehitysvammaisten leirit yms. vapaa-ajan toiminta

8) Kehitysvammaisten palvelut: koulutus, asuminen, hoito

1 2 3 4 5

Kehitysvammaisten valmentava koulutus

Kehitysvammaisten tuettu asuminen

Kehitysvammaisten ohjattu asuminen

Kehitysvammaisten autettu asuminen

Kehitysvammaisten perhehoito

Lyhytaikainen laitoshoido

Pitkäaikainen laitoshoido

9) Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: ohjaus, palvelut

1 2 3 4 5

Vammaispalvelujen sosiaalityö ja palveluohjaus

Sopeutumisvalmennus

Vaikeavammaisen kuljetuspalvelut

Vaikeavammaisen asumispalvelut

Vaikeavammaisen tulkkipalvelut

Vaikeavammaisen asunnon muutostyöt

10) Nykyisen vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet: avustaja, toiminta

1   2   3   4   5

Henkilökohtainen avustaja

Vammaisen henkilön päivätoiminta (kerhot yms.)

Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työvalmennus
Taloudelliset tukitoimet vammaisen päivittäisestä toiminnasta suoriutumissa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin, erityisruokavalioon ja vaatekustannuksiin

Minkälaisia kehittämistoiveita kunnassanne on

11) vammaisryhmiin liittyvässä erityisosaamisessa (esimerkiksi kouluikäiset lapset, autistiset)

12) uudenlaisten kommunikaatiomenetelmien ja teknologian käyttöönotossa

13) työntekijöitä auttavassa tutkimuksessa, koulutuksessa ja konsultatiopalveluissa

14) Mitä muita asioita vammaispalvelujen ja kehitysvammaisten palvelujen järjestämisessä, tuottamisessa ja kehittämisessä tulisi ottaa huomioon?

15) Mitä muuta haluatte tuoda esille?

Kiitos vastauksistanne!

K O S K E
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Käyntiosoite

Matarankatu 4, 1. kerros, Jyväskylä

Postiosoite

PL 35 (ToA), 40014 Jyväskylän yliopisto

www.koske.jyu.fi